

PROMĚNY SPOLEČNOSTI V 19. STOLETÍ V KONTEXTU LITERATURY A HISTORIE

PORTFOLIO PRO OBLAST POROZUMĚNÍ ČTENÉMU

Mgr. Kateřina Suchá

Základní škola Ústí nad Labem, Anežky České 702/17, p. o., 400 07 Ústí nad Labem

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

UNIVERZITA J. E. PURKYNĚ V ÚSTÍ NAD LABEM

OBSAH

Úvod	4
Vyučovací jednotka 1 – James Watt očima současníků	
Metodika pro učitele	6
Pracovní list pro žáky	9
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	11
Vyučovací jednotka 2 – Jak se zrodil velký nápad	
Metodika pro učitele	12
Pracovní list pro žáky	14
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	16
Vyučovací jednotka 3 – Továrníci a dělníci	
Metodika pro učitele	17
Pracovní list pro žáky	20
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	22
Vyučovací jednotka 4 – Dětská práce	
Metodika pro učitele	23
Pracovní list pro žáky	27
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	30
Vyučovací jednotka 5 – Na ja, pan, ja šech je, ja v šecha narotyl	
Metodika pro učitele	31
Pracovní list pro žáky	35
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	37
Vyučovací jednotka 6 – Květy české	
Metodika pro učitele	38
Pracovní list pro žáky	41
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	43
Vyučovací jednotka 7 – Jan Evangelista Purkyně: všestranný génius	
Metodika pro učitele	44
Pracovní list pro žáky	47
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	49
Vyučovací jednotka 8 – Naděje svobody: petice ze svatováclavských lázní	
Metodika pro učitele	50
Pracovní list pro žáky	54
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	57

Vyučovací jednotka 9 – Zemská jubilejní výstava roku 1891

Metodika pro učitele	59
Pracovní list pro žáky	62
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	64

Vyučovací jednotka 10 – Den na výstavě

Metodika pro učitele	65
Pracovní list pro žáky	68
Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií	70

Závěr	71
--------------------	----

1. Úvod

V rámci své dosavadní pedagogické praxe jsem se věnovala zejména své vystudované aprobaci (český jazyk a dějepis) s tím, že několik let jsem vyučovala částečně na I. stupni základní školy. Právě tyto roky poněkud posunuly mé vnímání procesu vzdělávání z roviny souhrnu faktických znalostí bez valné praktické zkušenosti u žáků ke změnám v organizaci, metodách i formách výuky.

Současný model, který i vlivem novinek souvisejících s distanční výukou uplatňuji ve všech třídách, v nichž vyučuji českému jazyku či dějepisu, kombinuje „klasické“ metody a postupy vycházející z tradiční didaktiky českého jazyka (zejména v oblasti gramatiky), nicméně u dějepisu jako celku a slohu a literatury v českém jazyce upřednostňuji spíše rovinu vyššího myšlení: hodnoty, postoje, reflexe. Tento přístup podle mých dosavadních zkušeností jednak přináší nové podněty pro žáky a jejich vnímání dané problematiky (zejména v literatuře je tento posun významný), jednak pro mě z pozice průvodce množstvím informací, s nimiž pak lze v každé skupině žáků jinak pracovat. Tento přístup bych jednoduše shrnula do pojmenování mě vlastního: pocitové učení.

Zaměření projektu, který rozvíjí esenciální myšlenkové dovednosti, je pro mě tak vítaným rozšířením výše popsaného modelu, jenž považuji za přínosnější ve vztahu k žákovskému osvojení informací skrze prožitek. Práce s informacemi za pomoci mj. metod kritického myšlení se ve školách s výraznějším příklonem k tzv. soft skills (opět v kontextu distanční výuky) ukazuje jako druhý významný cíl vzdělávání. Pro mě osobně je právě prolnutí těchto dvou úrovní inspirujícím krokem k hlubšímu zapracování metakognitivních principů do běžné výuky jak v českém jazyce (zejm. se zaměřením na sloh a literaturu), tak v dějepisu. V obou předmětech i v návaznosti na průřezová témata (Mediální výchova, Osobnostní a sociální rozvoj nebo Výchova demokratického občana) vidím právě rozvoj nových dovedností u žáků i u sebe samé jako jedno z hlavních poslání výstupů projektu s názvem „Rozvoj esenciálních myšlenkových dovedností v demokratické společnosti“.

Praktickým výstupem, s nímž a na němž chci ověřit odpovídající dopad na výše zmíněné, bude portfolio aktivit, kterými naplním tematický blok proměny společnosti během tzv. *dlouhého* 19. století.

Výběr aktivit pro vlastní portfolio odpovídal období druhého pololetí 8. ročníku, během kterého se ve výuce tříd 8. ročníku objeví vícevrstvé dějiny 19. století právě do podoby deseti aktivit. Každá aktivita je uvedena v podobě metodiky pro učitele (tj. včetně optimálního řešení/očekávatelných odpovědí žáků) a následného čistopisu pro přímé použití. Každá aktivita je uvozena rovněž výstupy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (obvyklou zkratkou je RVP ZV, u aktivit je vzhledem k cílové skupině žáků 2. stupně zjednodušeno na RVP). Protože se po dobu trvání projektu aktualizovaly výstupy RVP (tzv. malá revize), jsou uváděny u aktivit již tyto aktualizované výstupy. Vedle očekávatelného dějepisného cílení lze u řady aktivit nalézt přesahy i do jiných vyučovacích předmětů (mezipředmětové vztahy), a to zejména do zeměpisu, českého jazyka a literatury, výchovy k občanství a aktivity rovněž posilují žákovské kompetence v několika rovinách.

Aktivita portfolio byla pro potřebu projektu testována v 8. třídě, která čítá 28 žáků. Během testování byl počet žáků ve třídě ovlivňován běžnou absencí. Ve třídě se nachází tři žáci se stupněm podpůrných opatření (PO) 1 (mají vypracován PLPP), jeden žák s PO2 (bez IVP), jeden žák s PO2 (IVP) a tři žáci s odlišným mateřským jazykem (OMJ; mají vypracován PLPP). Celkem se tedy systém PO týká 8 žáků.

U všech aktivit se předpokládá délka aktivity 30 – 40 minut podle zkušenosti žáků v oblasti čtenářské gramotnosti.

2. Aktivita 1: JAMES WATT OČIMA SOUČASNÍKŮ

2.a Metodika pro učitele

První aktivita se věnuje symbolickému základnímu kameni procesu industrializace, který má na svědomí hospodářský růst, jenž spolu zapříčinil také růst společenský. Parní stroj a jeho duchovní otec, James Watt, se tak stávají otevírací aktivitou pro celé portfolio.

V RVP téma definuje výstup:

D-9-6-01 vysvětlí podstatné ekonomické, sociální, politické a kulturní změny ve vybraných zemích a u nás, které charakterizují modernizaci společnosti

Úvodní aktivita pracuje s krátkou textovou ukázkou popularizačního charakteru, na ně navazují úkoly zaměřené na jednodušší myšlenkovou stavbu: přímá žákovská zkušenost, jazyková analýza textového sdělení a následně konstrukce myšlenkové mapy (mentální schéma). V průběhu aktivita vede žáky ke vzájemné reflexi srovnáváním jejich výsledků. Je vhodné vytvořit dvojice (či trojice, čtveřice) pro vzájemné sdílení a dosažení větší pestrosti odpovědí. Níže uváděný text s červeným zvýrazněním představuje ideální odpovědi, jako je tomu i u ostatních aktivit.

Zdroje:

KRÁLOVÁ, M. (2016). James Watt | EduPortál Techmania. Dostupné z URL: <http://edu.techmania.cz/cs/encyklopedie/vedec/1360/watt>.

Vzorové řešení:

Přečtěte si úvodní text:

Kromě parního stroje vynalezl Watt v roce 1778 kopírovací stroj, který kopíroval papíry popsané speciálním inkoustem. Zavedl používání chloru a parních sušiček v textilním průmyslu a měření hustot kapalin pomocí trubic do U. Zasloužil se o zavedení mezinárodní soustavy jednotek. Zajímavé je hodnocení Wattovy osoby jeho současníky, např. Walterem Scottem: *“Tento mocný vládce živlů, který zkrátil čas i prostor, tento kouzelník, jehož stroje změnily svět, jejichž účinky my za naprosto neobyčejného působení podle všeho zdání teprve v samých začátcích prožíváme, tento muž byl nejenom vynikajícím přísným a opravdovým učencem s plodným kombinačním darem pro zhodnocení sil a využití číselných hodnot, pokud se jich dá prakticky využít, ale také člověkem z nejlepších a nejlaskavějších. Tento živý, přátelský a blahovolný starý pán věnoval vždy každé jemu dané otázce svou plnou pozornost a byl vždycky každému hotov posloužit.”*

Těsně před smrtí bylo Jamesi Wattovi nabídnuto povýšení do šlechtického stavu, ale odmítl. Zůstal věrný svému prostému původu. Dne 19. srpna 1819 v Heathfieldu zemřel. Byl pochován ve Westminsteru po boku velikanů anglické vědy. Lord Brougham opatřil

podstavec sochy na jeho hrobě tímto nápisem:

*Ne, aby zvěčnili jméno,
jež trvati musí, dokud pokvetou podniky míru,
nýbrž aby ukázali,
že lidstvo dovede ctíti ony,
kteří vděčnosti jeho nejvíce hodni jsou,
postavil král,
jeho ministři a mnozí šlechtici,
jakož i jiní občané království
JAMESU WATTOVI,*

*jenž sílu tvůrčího ducha
ve vědeckém bádání záhy cvičeného
ku zlepšení parního stroje obrátil,
tím pomůcky vlasti rozmnožil
a sebe povznesl na vynikající místo
mezi nejslavnější muže vědy
a skutečné dobrodince světa.*

M. Králová: James Watt

1. Zkus se zamyslet nad tím, jak je technický pokrok úzce propojen s naším každodenním životem. Napiš, jaké vynálezy a jiné technické vymoženosti dnes a denně používáš.

Žáci před započatím práce s textem mají za úkol promyslet úlohu technologií a vynálezů v běžném životě dnešního člověka. Tento typ úkolu je splnitelný pro všechny žáky bez rozdílu, neboť cílí na každodenní situace a nevyžaduje předchozí znalosti (vychází z přímé osobní zkušenosti).

2. Porovnej svůj zápis se zápisem spolužáka a společně rozdělte vynálezy/vymoženosti do skupin doprava, pohon (energie), výroba výrobků, předávání zpráv, oblékání, ostatní.

Navazující úkol rozšiřuje seznam vynálezů/technologií z úkolu č. 1 o srovnání se seznamem spolužáka. Mezi dvěma (třemi, čtyřmi...) řešeními žáci rozdělí zaznamenané do šesti kategorií. Ukázka řešení:

doprava – auto, autobus, trolejbus, vlak, výtah, jízdní kolo

pohon (energie) – elektřina, benzín, ústřední topení, zemní plyn, nafta, solární panel, baterie

výroba výrobků – 3D tisk, plastové obaly, polotovary

předávání zpráv – e-mail, sociální sítě, telefon, internet, aplikace, televize, rádio

oblékání – mikina, fleece, látkové boty, sportovní látky, kopačky, baseballová čepice, džíny

ostatní – lednice, pračka, mikrovlnná trouba...

3. Jakým způsobem hodnotí Jamese Watta jeho současníci? Uveď alespoň 2 podstatná a

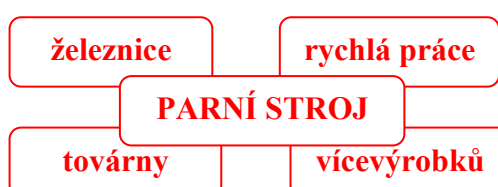
2 přídavná jména, např. vědec, člověk – nejlepší, dokonalý.

a) W. Scott **př. kouzelník, učenec – přátelský, plodný**

b) lord Brougham **př. vynálezce, vědec – nejslavnější, tvůrčí**

4. Vytvoř myšlenkovou mapu o tom, co umožnil vynález parního stroje. Uveď, co na to bylo potřeba?

Žáci zde vytvářejí pojmové schéma, které sestává z klíčových pojmů vztažených k vynálezu parního stroje. Ze zadání vyplývá, že žáci mají přemýšlet nad důsledky, ovšem při testování pracovního listu ve třídě vzešlo jisté nepochopení ve směru, co bylo podmínkami vynálezu, proto jsou zde uvedena dvě schémata (schéma vlevo zároveň uvádí odpověď na otázku na konci zadání).

5. Porovnej svoji myšlenkovou mapu s myšlenkovou mapou svého spolužáka. (Poznamenejte si, kde jste se shodli, kde máte odlišné informace. O shodách a rozdílech diskutujte.)

Žákovská schémata se budou v některých ohledech prolínat s odkazem na zkušenost z úvodního textu (např. průmyslové stroje), případně na základě zkušeností z hodin fyziky. Srovnání je možné poté prolnout do doplnění předchozího úkolu jinou barvou písma.

6. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

2.b Pracovní list pro žáky

JAMES WATT OČIMA SOUČASNÍKŮ

Přečtěte si úvodní text:

Kromě parního stroje vynalezl Watt v roce 1778 kopírovací stroj, který kopíroval papíry popsané speciálním inkoustem. Zavedl používání chloru a parních sušiček v textilním průmyslu a měření hustot kapalin pomocí trubic do U. Zasloužil se o zavedení mezinárodní soustavy jednotek. Zajímavé je hodnocení Wattovy osoby jeho současníky, např. Walterem Scottem: *“Tento mocný vládce živlů, který zkrátil čas i prostor, tento kouzelník, jehož stroje změnily svět, jejichž účinky my za naprosto neobyčejného působení podle všeho zdání teprve v samých začátcích prožíváme, tento muž byl nejenom vynikajícím přísným a opravdovým učencem s plodným kombinačním darem pro zhodnocení sil a využití číselných hodnot, pokud se jich dá prakticky využít, ale také člověkem z nejlepších a nejlaskavějších. Tento živý, přátelský a blahovolný starý pán věnoval vždy každé jemu dané otázce svou plnou pozornost a byl vždycky každému hotov posloužit.”*

Těsně před smrtí bylo Jamesi Wattovi nabídnuto povýšení do šlechtického stavu, ale odmítl. Zůstal věrný svému prostému původu. Dne 19. srpna 1819 v Heathfieldu zemřel. Byl pochován ve Westminsteru po boku velikánů anglické vědy. Lord Brougham opatřil podstavec sochy na jeho hrobě tímto nápisem:

*Ne, aby zvěčnili jméno,
jež trvati musí, dokud pokvetou podniky míru,
nýbrž aby ukázali,
že lidstvo dovede ctíti ony,
kteří vděčnosti jeho nejvíce hodni jsou,
postavil král,
jeho ministři a mnozí šlechtici,
jakož i jiní občané království
JAMESU WATTOVI,*

*jenž sílu tvůrčího ducha
ve vědeckém bádání záhy cvičeného
ku zlepšení parního stroje obrátil,
tím pomůcky vlasti rozmnožil
a sebe povznesl na vynikající místo
mezi nejslavnější muže vědy
a skutečné dobrodince světa.*

M. Králová: James Watt

1. Zkus se zamyslet nad tím, jak je technický pokrok úzce propojen s naším každodenním životem. Napiš, jaké vynálezy a jiné technické vymoženosti dnes a denně používáš.

2. Porovnej svůj zápis se zápisem spolužáka a společně rozdělte vynálezy/vymoženosti do skupin doprava, pohon, výroba výrobků, předávání zpráv, oblékání, ostatní.

3. Jakým způsobem hodnotí Jamese Watta jeho současníci? Uveď alespoň 2 podstatná a 2 přídavná jména, např. vědec, člověk – nejlepší, dokonalý.

a) W. Scott

b) lord Brougham

4. Vytvoř myšlenkovou mapu o tom, co umožnil vynález parního stroje. Uveď, co na to bylo potřeba?

5. Porovnej svoji myšlenkovou mapu s myšlenkovou mapou svého spolužáka.

(Poznamenejte si, kde jste se shodli, kde máte odlišné informace. O shodách a rozdílech diskutujte.)

6. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

2.c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Úvodní aktivitu absolvovalo ve třídě všech 28 žáků. Po konzultaci s Odborným metodikem oblasti bylo upraveno znění zadání úkolu č. 4 na základě odpovědí čtyř žáků, kteří pochopili zadání obráceným směrem, tj. namísto hledání dopadu parního stroje na tehdejší život (např. rozvoj železnice) konstruovali myšlenkovou mapu z podmínek vzniku parního stroje (např. uhlí, technické dovednosti ke zhotovení mechanismu). V metodické části je pak doplněna tato eventualita do vzorového řešení. V úvodním textu pak bylo doporučeno krátit pasáže, které byly obsahově mimo zamýšlený cíl.

Úkolu č. 1 předchází krátký text věnovaný životu a dílu Jamese Watta. Na základě jeho přečtení pak žáci promýšlejí vlastní pohled na technologie v jejich životě a intenzitu jejich využívání. Tento úkol nečinil žákům problémy a dokázalo jej splnit 100% žáků ve třídě.

Úkol č. 2 využívá předchozí odpovědi žáků. Ve dvojicích se žáci dobrali relevantního srovnání, kdy vyučující namátkově procházela jejich výsledky. Ve třech případech se žáci v další reflexi zmiňovali o nepřívětivé volbě dvojice (protějšek ve dvojici nebyl sdílný podle jejich představ a dle jejich vyjádření namísto práce dvojice šlo o práci jednotlivce). Srovnání proběhlo až na zmíněnou obtíž u 100% žáků.

Úkol č. 3 vycházel z čteného textu, když se měli žáci vrátit k hodnocení osobnosti J. Watta vždy třetí osobou. Část žáků (17%) měla obtíže plně vyjádřit odpovědi (tj. 2 substantiva a 2 adjektiva), zbývajících 83% odpovědělo zcela správně.

V úkolu č. 4 došlo k mírnému zmatení části žáků (viz výše), ale myšlenkovou mapu s alespoň čtyřmi pojmy (optimální počet pro další práci) dokázalo vytvořit 96% žáků (jeden žák vytvořil schéma s nižším počtem pojmů).

Úkol č. 5 pak opět ve skupině shrnoval vzájemným srovnáním předchozí úkol (obdobně jako úkoly č. 1 a 2) se stejnými výsledky. I zde se opakovala výtku stran složení dvojic a jejich produktivity. Tento úkol byl pro jednoho žáka s PO umožněn s dopomocí vyučující.

Závěrečné hodnocení obtížnosti pracovního listu na škále 1–10 mezi žáky vykazovalo rozmezí hodnoty od 2 do 8. Krajní hodnoty neoznačil žádný žák.

Rozložení hodnocení (nahore hodnotící škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
-	3	6	3	5	6	4	-	1	-

Vyučující pro kontrolu převedla všechny odpovědi v pracovním listu na body a ty pak přes procentuální úspěšnost (po 10%) vyhodnotila úměrně hodnotící škále. Při srovnání s následnou kontrolou žakovských předpovědí úspěšnosti (polovina žáků označila aktivitu jako průměrně obtížnou) bylo ověřeno, že žakovské hodnocení i výsledky práce žáků odpovídá.

3. Aktivita 2: JAK SE ZRODIL VELKÝ NÁPAD

3.a Metodika pro učitele

Druhá aktivita rozvíjí předchozí aktivitu, přičemž od osobnosti vynálezce odklání svou pozornost k jeho vynálezu.

RVP výstup:

D-9-6-01 vysvětlí podstatné ekonomické, sociální, politické a kulturní změny ve vybraných zemích a u nás, které charakterizují modernizaci společnosti

Aktivita dále pracuje s tématem parního stroje jako instrumentu průmyslového rozvoje a soustředí se na přemýšlení o textu s využitím metody tzv. *šesti sluhů*. Metoda vychází z teze spisovatele R. Kiplinga, který se prostřednictvím šesti tázacích zájmen chtěl dopátrat důležitých odpovědí. Proces tvoření těchto šesti upravených otázek tvoří úkol č. 1. Jako podpůrný úkol pro žáky s PO či OMJ slouží úkol č. 2, v němž se žáci mají dopátrat chybějících otázek tak, aby všichni měli k dispozici kompletní šestici otázek pro úkol č. 3.

Zdroj:

KRÁLOVÁ, M. (2016). James Watt | EduPortál Techmania. Dostupné z URL: <http://edu.techmania.cz/cs/encyklopedie/vedec/1360/watt>.

Vzorové řešení:

Přečtete si úvodní text:

V roce 1763 přivezli do univerzitní dílny rozbitý model Newcomenova ohňového stroje na opravu. Watt nic takového dříve neviděl, ale nakonec stroj opravil a uvedl do chodu. Ohňový stroj se mu moc nelíbil, bylo to těžké, nevzhledné monstrum, které spotřebovalo nepředstavitelné množství uhlí, měla-li ho pára z kotle rozhybat. Nechal se svých přítelem Johnem Robinsonem přemluvit, aby se pokusil o sestavení modelu samohybného parního vozu. S konstrukcí začal roku 1759, ale neuspěl. Jeho vozidlo, do něhož zabudoval dva Newcomenovy válce, nejezdilo.

Později ale začal o ohňovém stroji opět přemýšlet. Navštěvoval přednášky Josepha Blacka o teple, studoval literaturu, dokonce se naučil francouzsky, protože v angličtině bylo málo dobré literatury. Přitom se dověděl mnoho užitečných teoretických poznatků. Postupně dospěl k závěru, že Newcomenův ohňový stroj je proto tak nevhodný, že se v něm neustále zvyšuje a snižuje teplota. Válec se musel nejdříve párou zahřát tak, aby se v něm pára nestrážela a aby se píst jejím tlakem zvedl, a po chvíli ho bylo třeba naopak ochladit, aby se pára srazila ve vodu a píst se mohl vrátit do původní polohy. Řešení, jak využít páru hospodárněji (bylo ji zapotřebí několikrát víc, než byl obsah válce), však stále nenacházel.

Jednoho hezkého nedělního odpoledne, bylo to v květnu roku 1765, si Watt vyšel na

procházku parkem a za město. V hlavě se mu honila jedna myšlenka za druhou a všechny se týkaly kotlů, válců a pístů, vahadel, páry. Opět, tak jako mnohokrát předtím, přemýšlel o ohňovém stroji, o jeho nedostacích. A najednou dostal nápad! Okamžitě chtěl běžet do dílny, ale zavčas si uvědomil, že je neděle, a ta se ve Skotsku držela jako sváteční den. Musel čekat až do pondělka, ale to, co ho na procházce napadlo, si stále v duchu opakoval: „pára se nesmí srážet přímo v parním válci, ten musí být neustále horký ... musí se srážet v jiné, oddělené a studené nádobě s podtlakem... a tato nádoba bude spojena s válcem a pára se do ní bude přivádět, aby zkondenzovala, srazila se“. Tak se zrodil největší Wattův vynález. Oddělený kondenzátor byl na světě. Jenže od nápadu k jeho uskutečnění bylo ještě daleko.

M. Králová: James Watt

1. Vytvoř nejméně 3 otázky, na které lze najít v textu odpověď.

Příklad: Jak přišel James Watt na nápad vylepšit parní stroj?

Kdo **přiměl Watta k sestrojení parního vozu?** Proč **v okamžiku nápadu nemohl jít pracovat?**

Kam **se přemístí pára, aby parní stroj fungoval?** Co **způsobilo pokles výkonu ohňového stroje?**

Kdy **Watt postavil první funkční parní stroj?** Kolik **let trvalo Wattovi vyvinout funkční stroj?**

2. Ve dvojicích dotvořte otázky, které chybějí.

Žáci ve dvojici (či trojici) doplňují chybějící otázky z úkolu č. 1 tak, aby bylo možné nalézt odpovědi na ně v textu výše. Rozsah tohoto úkolu je individuální podle počtu chybějících otázek.

3. Diskutujte a запиšte, jakým způsobem jste vymýšleli otázky, které byly obtížnější a co vám při tvorbě otázek pomohlo?

Žáci se zde zamýšlejí nad tvořením otázek z jejich pohledu. Tento úkol je možné plnit ve dvojicích/trojicích či menších skupinách (podle zkušenosti vyučující a třídy). Je vhodné písemně zaznamenat myšlenkové procesy k tvorbě otázek i jejich obtížnosti: jak se žákům dařilo tvořit otázky – jaké ano, jaké nikoliv a proč? Zároveň je součástí reflexe i diskuze v kontextu kvality vlastní diskuze – spolupráce mezi žáky.

4. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3.b Pracovní list pro žáky

JAK SE ZRODIL VELKÝ NÁPAD

Přečtěte si úvodní text:

V roce 1763 přivezli do univerzitní dílny rozbitý model Newcomenova ohňového stroje na opravu. Watt nic takového dříve neviděl, ale nakonec stroj opravil a uvedl do chodu. Ohňový stroj se mu moc nelíbil, bylo to těžké, nevzhledné monstrum, které spotřebovalo nepředstavitelné množství uhlí, měla-li ho pára z kotle rozhýbat. Nechal se svých přítelem Johnem Robinsonem přemluvit, aby se pokusil o sestavení modelu samohybného parního vozu. S konstrukcí začal roku 1759, ale neuspěl. Jeho vozidlo, do něhož zabudoval dva Newcomenovy válce, nejezdilo.

Později ale začal o ohňovém stroji opět přemýšlet. Navštěvoval přednášky Josepha Blacka o teple, studoval literaturu, dokonce se naučil francouzsky, protože v angličtině bylo málo dobré literatury. Přitom se dověděl mnoho užitečných teoretických poznatků. Postupně dospěl k závěru, že Newcomenův ohňový stroj je proto tak nevhodný, že se v něm neustále zvyšuje a snižuje teplota. Válec se musel nejdříve párou zahřát tak, aby se v něm pára nesrážela a aby se píst jejím tlakem zvedl, a po chvíli ho bylo třeba naopak ochladit, aby se pára srazila ve vodu a píst se mohl vrátit do původní polohy. Řešení, jak využít páru hospodárněji (bylo ji zapotřebí několikrát víc, než byl obsah válce), však stále nenacházel.

Jednoho hezkého nedělního odpoledne, bylo to v květnu roku 1765, si Watt vyšel na procházku parkem a za město. V hlavě se mu honila jedna myšlenka za druhou a všechny se týkaly kotlů, válců a pístů, vahadel, páry. Opět, tak jako mnohokrát předtím, přemýšlel o ohňovém stroji, o jeho nedostacích. A najednou dostal nápad! Okamžitě chtěl běžet do dílny, ale zavčas si uvědomil, že je neděle, a ta se ve Skotsku držela jako sváteční den. Musel čekat až do pondělka, ale to, co ho na procházce napadlo, si stále v duchu opakoval: „pára se nesmí srážet přímo v parním válci, ten musí být neustále horký... musí se srážet v jiné, oddělené a studené nádobě s podtlakem... a tato nádoba bude spojena s válcem a pára se do ní bude přivádět, aby zkondenzovala, srazila se“. Tak se zrodil největší Wattův vynález. Oddělený kondenzátor byl na světě. Jenže od nápadu k jeho uskutečnění bylo ještě daleko.

M. Králová: James Watt

1. Vytvoř nejméně 3 otázky, na které lze najít v textu odpověď.

Příklad: Jak přišel James Watt na nápad vylepšit parní stroj?

Kdo	Proč
Kam	Co
Kdy	Kolik

2. Ve dvojicích dotvořte otázky, které chybějí.

3. Diskutujte a запиšte, jakým způsobem jste vymýšleli otázky, které byly obtížnější a co vám při tvorbě otázek pomohlo?

4. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3.c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Aktivitu ve třídě splnilo 26 žáků. Tato aktivita nebyla nijak dále upravována.

Strukturou a obsahem úvodního textu navazuje aktivita na aktivitu 1, což žáci kvitovali (např. jde o již známé téma, návaznost na předchozí znalosti). Úvodní text následuje úkol č. 1, v němž mají žáci za úkol tvořit šest otázek. Pouze cca 64% žáků dokázalo vytvořit všech šest otázek s relevantním obsahem, dalších 21% vytvořilo 4 nebo 5 otázek, zbývajících 15% žáků splnilo polovinu úkolu.

V navazujícím úkolu č. 2 se procentuální řešení odvíjelo od úspěšnosti v předchozím úkolu č. 1, ovšem na konci práce ve dvojicích mělo 100% žáků šest otázek.

Poslední tvůrčí úkol č. 3 se odehrával v menších skupinách po 5, resp. 6 žácích, kde žáci sdíleli své poznatky z tvorby otázek. Dvě skupiny (celkem 11 žáků) vnímalo jako problémové vymyslet otázku začínající KOLIK, jiné dvě skupiny (celkem 10 žáků) se pozastavily nad slovy KAM a KDY. Poslední skupina nevyhodnotila aktivitu s otázkami jako problémovou; reflektovalo se opět složení dvojic.

Závěrečné hodnocení proběhlo s mírným ovlivněním (práce dvojic) takto:

Rozložení hodnocení (nahore hodnotící škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	4	5	3	4	3	3	2	1	-

Významná část žáků označila tuto aktivitu jako středně či méně obtížnou, v žákovské reflexi na stupnici –10 se také projeví dva faktory: práce ve dvojicích a žáci s PO/OMJ. Dvojice byly vytvořeny samotnými žáky bez zásahu vyučující, což vedlo ke spojení žáků se vzájemným pozitivním vztahem a několika dvojic spíše antagonnních. Tento efekt snížil efektivitu práce dvojic a byl některými žáky vnímán negativně. Žáci s PO a OMJ hodnotili aktivitu i přes roli podpůrného úkolu č. 2 (sic) negativněji (průměrné hodnocení 8) z důvodu obtížné práce s textem (tvoření otázek), byť jejich skutečné výsledky po vyhodnocení neodpovídaly sebepojetí.

4. Aktivita 3: TOVÁRNÍCI A DĚLNÍCI

4.a Metodika pro učitele

Třetí aktivita přidává tématu industrializace sociální rozměr, když otevírá téma továren i z pohledu pracovníků.

RVP výstup:

D-9-6-01 vysvětlí podstatné ekonomické, sociální, politické a kulturní změny ve vybraných zemích a u nás, které charakterizují modernizaci společnosti

Celá aktivita pracuje s popularizačním textem o pracovních podmínkách v továrnách 19. století. Následné úkoly řetězí sociální rozměr průmyslové revoluce s přesahem a srovnáváním současnosti (např. dětská práce, sociální zabezpečení) na vztahu dělníků a továrníků, majitelů továren. V celkovém souhrnu pak aktivita po žácích požaduje analýzu proběhlých myšlenek do podoby syntézy v podobě klíčových pojmů.

Zdroje:

LNĚNIČKOVÁ, J. (2002). České země v době národního obrození. Praha, s. 20.

Vzorové řešení:

Přečti si text:

V prvních desetiletích 19. století byli ještě továrníci i dělníci označováni jako jedna sociální skupina – fabrikanti (tj. lidé spjatí s továrnami), ale ve čtyřicátých letech za dělnických bouří bylo celé společnosti zřejmé, že se vyčlenily nové sociální skupiny – podnikatelé (buržoazie) na straně jedné a dělníci (proletariát) na straně druhé.

Stále rostoucí řady továrních dělníků rozšiřovali řemeslníci tovaryši a městská chudina, méně chudina z venkova. Ještě v polovině 19. století bylo továrních dělníků v průmyslových městech poměrně málo (v Praze asi 7 % obyvatelstva.). Převážná většina dělníků pracovala v řemeslnických dílnách. V dobách krizí rostla v řadách dělnictva nespokojenost se sociálním postavením, dlouhou pracovní dobou a nízkými platy. Nejčastější formou protestu byly stížnosti a petice k majitelům továren a úřadům. V kritických dobách propukaly živelné bouře. Nespokojenost vzbuzovalo v řadách dělníků i zavádění nových strojních zařízení, „poněvadž ty mašiny nám na našem výdělku škoděj“, a často vyvrcholila rozbíjením nenáviděných strojů (poprvé 1819 v Brně). Někdy se dělníci rozhodli pro stávkou. Nejstarší známá stávka proběhla roku 1819 v bavlnářské továrně ve Varnsdorfu. Nejrozsáhlejší dělnické bouře propukly roku 1844 v Praze, Liberci a jinde. Neexistovalo sociální zabezpečení, a proto si dělníci zakládali svépomocné „nemocenské pokladny dělnické“, které jim měly pomoci překonat krizová období.

Pracovní doba byla v továrnách 12-14 hodin (řemeslnických dílnách až 17 hodin). Mezi dělníky byly značné sociální rozdíly. Nejlépe placení kvalifikovaní dělníci byli tiskaři kartounů, typografové, strojírenští dělníci. K nejhůře placeným patřili pomocní dělníci, zejména ženy a děti. Děti směly podle zákona pracovat do roku 1842 až od 9 let a poté od 12 let a zákon zakazoval dětskou noční práci (byla ale připouštěna řada výjimek).

J. Lněničková: České země v době obrození

1. Pokládej svým spolužákům otázky vytvořené k textu a zapiš si nejvhodnější odpověď.

a) Proč dělníci chtěli pracovat v továrnách i za špatných pracovních podmínek?

Např. Dělníci si potřebovali vydělat na živobytí. Dělníci měli v továrnách vyšší výdělky a kratší pracovní dobu.

b) Změnily se v továrnách pracovní podmínky? Je to dnes jiné?

Např. Dnes v továrnách nesmějí pracovat děti. Pracovní doba byla až 14 hodin, dnes je kratší.

c) Jak se ženy dokázaly věnovat vedení domácnosti? Jaký to mělo vliv na výchovu dětí?

Např. Ženy byly placeny hůře, měly na domácnost méně času. Děti chodily do práce také, byť s omezeními. Výchovu dětí přebírají ve velkém školy.

d) Co by v té době dělal moderní, současný člověk?

Např. Některé profese vůbec neexistovaly. Musel by si zvyknout na delší pracovní dobu.

e) Bude někdy po celém světě zakázána práce dětí?

Např. V řadě zemí již zakázána je. Chudší země využívají dětské práce, protože je levnější.

2. Zamysli se nad tím, proč dělníci rozbíjeli stroje, když jim usnadňovaly práci? Jak rozumíš výroku: „Ty mašiny na výdělku škoděj“?

Zde žáci mohou vycházet přímo z textu o rozbíjení strojů a odpovědi vyvozovat, nebo mohou vymyslet vlastní vysvětlení např. Stroje byly rychlejší a dokázaly udělat více práce za méně peněz než dělník.

3. Porovnej své odpovědi s odpověďmi spolužáka. (Poznamenej si, v čem jste se shodli nebo neshodli. O shodách a rozdílech diskutujte.)

Vzájemné sdílení odpovědí vede k promýšlení vlastní odpovědi. Záznam o (ne)shodě pak pomáhá ukotvit argumentaci v diskusi. Žáci zde obvykle nenacházejí konfliktní situace.

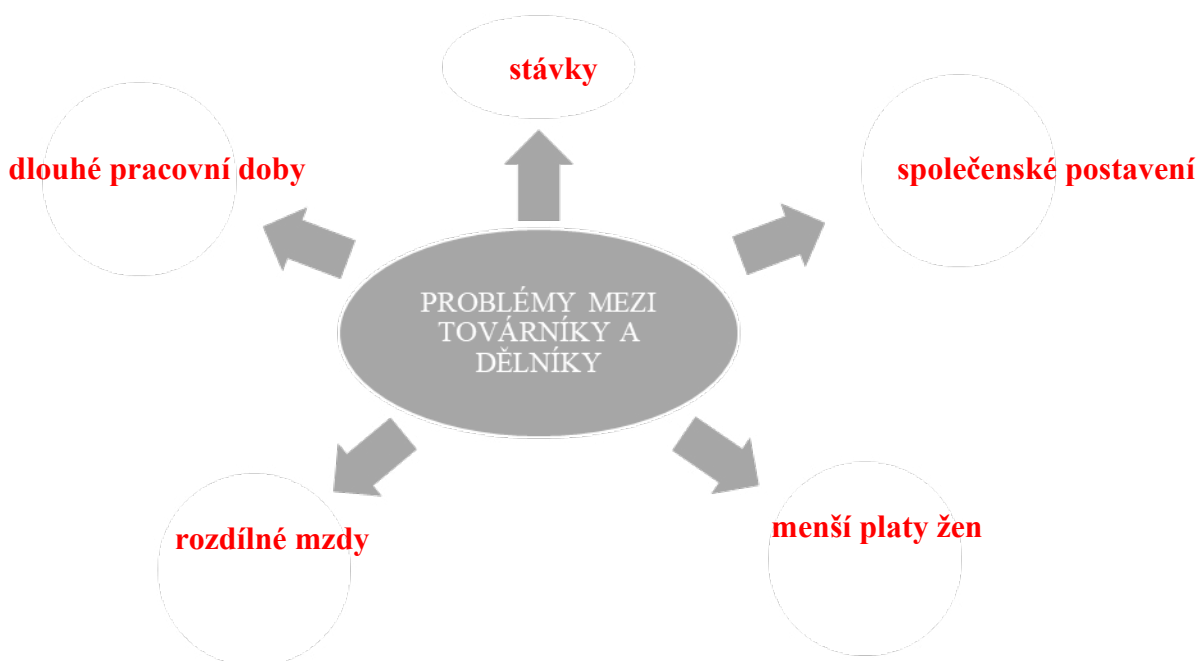
4. Vysvětli, co znamenají pojmy stávka, sociální zabezpečení. Uveď konkrétní příklady ze současnosti v naší republice.

stávka: přerušení práce jako nátlak za dosažení nějakého požadavku (př. zvýšení platu)

sociální zabezpečení: systém podpory zaměstnanců v určitém směru (př. nemocenské dávky jako náhrada mzdy v případě onemocnění)

Příklady ze současnosti: stávky zdravotníků či dopravců, sociální zabezpečení ve formě zdravotního pojištění, penzijního systému či podpory v nezaměstnanosti.

5. Vyber z textu 5 klíčových slov, která podle tebe nejlépe vystihují problémy mezi továrníky a dělníky:

6. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

4.b Pracovní list pro žáky

TOVÁRNÍCI A DĚLNÍCI

Přečti si text:

V prvních desetiletích 19. století byli ještě továrníci i dělníci označováni jako jedna sociální skupina – fabrikanti (tj. lidé spjatí s továrnami), ale ve čtyřicátých letech za dělnických bouří bylo celé společnosti zřejmé, že se vyčlenily nové sociální skupiny – podnikatelé (buržoazie) na straně jedné a dělníci (proletariát) na straně druhé.

Stále rostoucí řady továrních dělníků rozšiřovali řemeslničtí tovaryši a městská chudina, méně chudina z venkova. Ještě v polovině 19. století bylo továrních dělníků v průmyslových městech poměrně málo (v Praze asi 7% obyvatelstva.) Převážná většina dělníků pracovala v řemeslnických dílnách. V dobách krizí rostla v řadách dělnictva nespokojenost se sociálním postavením, dlouhou pracovní dobou a nízkými platy. Nejčastější formou protestu byly stížnosti a petice k majitelům továren a úřadům. V kritických dobách propukaly živelné bouře. Nespokojenost vzbuzovalo v řadách dělníků i zavádění nových strojních zařízení, „poněvadž ty mašiny nám na našem výdělku škoděj“, a často vyvrcholila rozbíjením nenáviděných strojů (poprvé 1819 v Brně). Někdy se dělníci rozhodli pro stávkou. Nejstarší známá stávka proběhla roku 1819 v bavlnářské továrně ve Varnsdorfu. Nejrozsáhlejší dělnické bouře propukly roku 1844 v Praze, Liberci a jinde. Neexistovalo sociální zabezpečení, a proto si dělníci zakládali svépomocné „nemocenské pokladny dělnické“, které jim měly pomoci překonat krizová období.

Pracovní doba byla v továrnách 12-14 hodin (řemeslnických dílnách až 17 hodin). Mezi dělníky byly značné sociální rozdíly. Nejlépe placení kvalifikovaní dělníci byli tiskaři kartounů, typografové, strojírenští dělníci. K nejhůře placeným patřili pomocní dělníci, zejména ženy a děti. Děti směly podle zákona pracovat do roku 1842 až od 9 let a poté od 12 let a zákon zakazoval dětskou noční práci (byla ale připouštěna řada výjimek).

J. Lněničková: České země v době obrození

1. Pokládej svým spolužákům otázky vytvořené k textu a zapiš si nejvhodnější odpověď.

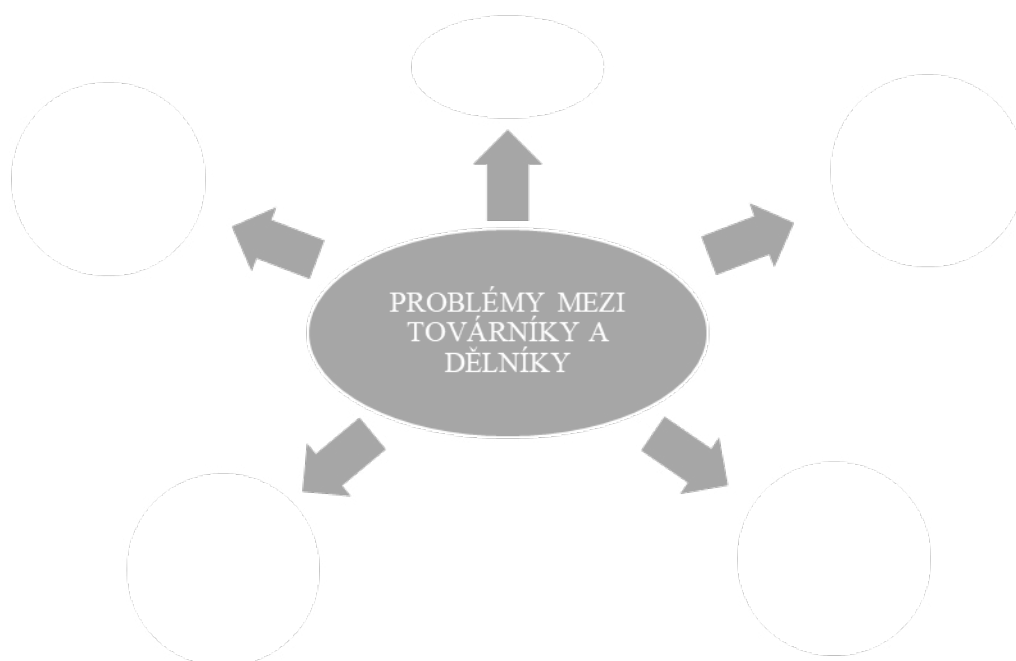
- Proč dělníci chtěli pracovat v továrnách i za špatných pracovních podmínek?
- Změnily se v továrnách pracovní podmínky? Je to dnes jiné?
- Jak se ženy dokázaly věnovat vedení domácnosti? Jaký to mělo vliv na výchovu dětí?
- Co by v té době dělal moderní člověk?
- Bude někdy po celém světě zakázaná práce dětí?

2. Zamysli se nad tím, proč dělníci rozbíjeli stroje, když jim usnadňovaly práci? Jak rozumíš výroku: „*Ty mašiny na výdělku škoděj*“?

3. Porovnej své odpovědi s odpověďmi spolužáka. (Poznamenej si, v čem jste se shodli nebo neshodli. O shodách a rozdílech diskutujte.)

4. Vysvětli, co znamenají pojmy *stávka*, *sociální zabezpečení*. Uveď konkrétní příklady ze současnosti v naší republice.

5. Vyber z textu 5 klíčových slov, která podle tebe nejlépe vystihují problémy mezi továrníky a dělníky:

6. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

4.c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Aktivitu ve třídě plnilo 25 žáků. Na návrh Odborného metodika oblasti byl úkol č. 5 s klíčovými pojmy přemístěn z pozice úkolu č. 2 na závěr aktivity, kde má reflektivní funkci (namísto původně evokační).

Úkol č. 1 pracuje s textem a otázkami na něj navázané. Přesah do současné společnosti zajišťují doplňující otázky. V kontextu třídy na všechny otázky odpovědělo 72% žáků, dalších 20% odpovědělo právě na čtyři otázky (80% úspěšnost odpovědí).

Úkol č. 2 dokázalo jedním ze způsobů popsaných v metodické části vyřešit 88% žáků, dalších 12% vytvářelo nesprávné či zavádějící myšlenkové konstrukty (např. *Rozbíjeli je proto, že s nimi neuměli pracovat.*), ale v následném úkolu č. 3 došlo k jejich korekci. Srovnávací úkol č. 3 tak splnilo 100% žáků, neboť v této aktivitě byli žáci již rozděleni přímo vyučující tak, aby nedocházelo ke kritickým situacím (popsány výše).

Úkol č. 4 uspokojivě (tj. vlastní definice a odpovídající příklad) dokázalo vyřešit 92% žáků, neboť opět kombinují výchozí text a přímou zkušenost žáků s mezipředmětovými vazbami (finanční gramotnost). Zbývajících 8% žáků mělo v odpovědích nedostatky.

Závěrečný úkol č. 5 pak dokázalo plně vyřešit jen 76% žáků. Během rozhovorů s neúspěšnými řešiteli vyšlo najevo, že jim dělalo problém z textu abstrahovat čtvrtý a pátý pojem: text uvádí implicitně tři důvody neshod a dva další si žáci museli vyvodit ze zbytku textu. Zhruba čtvrtina třídy tak nedokázala doplnit vlastní nápad na základě čtení.

Mírně negativní zakončení aktivity se promítlo i do závěrečného hodnocení:

Rozložení hodnocení (nahore hodnotící škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	3	4	2	4	2	1	3	2	-

Nastíněné žákovské hodnocení ukazuje na rovnoměrné rozložení po téměř celé ose (chybí hodnocení nejvyšší obtížnosti, tj. 10), přičemž, jak je popsáno výše, závěrečný úkol č. 5 způsobil hodnocení u žáků s PO a OMJ vyššími stupni obtížnosti (6, 8 a 9). V celkovém souhrnu lze aktivitu hodnotit z pohledu žáků jako průměrně obtížnou. Dosažené výsledky podle pracovních listů tento závěr potvrzují (s drobnými individuálními odchylkami mezi hodnocením žáka a vyučující).

5. Aktivita 4: DĚTSKÁ PRÁCE

5.a Metodika pro učitele

Čtvrtou aktivitou se téma průmyslové revoluce uzavírá, když rozvíjí částečně téma z předchozí aktivity, motiv dětské práce. Tento rozměr historie dnes z civilizačních důvodů žáci neznají, byť částečně vnímají pracovní kompetence jim svěřené v podobě běžných domácích prací.

Výstup RVP:

D-9-1-01 uvede konkrétní příklady důležitosti a potřeby dějepisných poznatků

Pozn. Úkol v závěru aktivity rozšiřuje kompetence v oblasti Globálního rozvojového vzdělávání.

Žáci se čtením textové ukázky popularizačního charakteru seznamují s prostředím a podmínkami, v nichž děti pracovaly v 19. století na území Londýna. Tato část má evokační charakter, když jednak navozuje téma čtivou formou, jednak ukotvuje znalosti z předchozích aktivit. Úkoly dále směřují k prověření paměti žáků a její reflexe (písemnou a částečně i výtvarnou formou). Úkol v závěru aktivity navazuje mezipředmětové vztahy dějepisu se zeměpisem a výchovou k občanství.

Zdroje:

MIČANOVÁ, D. (2019). Dětská práce v metropoli nad Temží: Temné stránky Londýna 19. století. 100+1 zahraniční zajímavost, dostupné z URL: <https://www.stoplusjednicka.cz/detska-prace-v-metropoli-nad-temzi-temne-stranky-londyna-19-stoleti>.

Vzorové řešení:

Přečtěte si důkladně text o dětské práci:

Metropole nad Temží svého času byla nejen nejlidnatějším městem světa a tepajícím srdcem britského impéria, ale také místem, kde byla hojně využívána dětská práce.

Dětská práce dozajista nepatřila k výdobytkům viktoriánské éry, průmyslová revoluce však přinesla zcela nové možnosti vykořisťování. Děti obojího pohlaví začínaly pracovat už od čtyř nebo pěti let, jejich pracovní doba činila dvanáct až šestnáct hodin, to vše v obtížných podmínkách a za plat v hodnotě deseti či dvaceti procent mzdy dospělého dělníka. Mnohé přitom postrádaly vzdělání, nezřídka se také pro celkové vyčerpání nedožily ani pětadvacítky.

Dětskou práci využívaly textilky, přístavní doky, továrny na hřebíky, sírkárny i železárny. V uhelných dolech děti vláčely koše nebo vozíky úzkými šachtami, v městských ulicích se živily jako poslíčky, zametači nebo čističi bot. Prodávaly sirky, květiny, mnohdy i samy sebe (věkové rozmezí londýnských prostitutek v půli 19. století činilo patnáct až pětadvacet let). Zvláštní

zmínku si zaslouží neblaze proslulí kominičci, sirotci cvičení přibližně od šesti let v prolézání a umetání komínových šachet.

Šťastnější dítě nastoupila do učení k řemeslníkům nebo rozmnožila řady služebnictva ve ctihodné viktoriánské domácnosti, méně šťastným vždy hrozila šikmá plocha, jak ve svých slavných dílech neopakovatelně popsal Charles Dickens. Sám měl s dětskou prací trpkou osobní zkušenost. Když se jeho otec ocitl roku 1824 ve vězení pro dlužníky, musel jako dvanáctiletý nastoupit do Warrenova velkoobchodu s černidlem na boty. Deset hodin denně lepil etikety na krabičky černého leštícího krému za týdenní mzdu v hodnotě šesti šilinků. Úmorná, jednotvárná práce se podepsala na jeho literárním směřování, představovala motiv, k němuž se s notnou dávkou oprávněné sociální kritiky opakovaně vracel.

První marné pokusy o omezení dětské práce na dvanáct hodin denně spadají již do začátků 19. století. Teprve po rozsáhlé osvětové kampani Výboru pro zkrácení pracovní doby zveřejnila Královská komise roku 1833 doporučení, na jehož základě se děti ve věku od jedenácti do osmnácti let měly zaměstnávat maximálně na dvanáct a děti ve věku devět až jedenáct maximálně na osm hodin denně. Najímání mladších dětí se zapovídalo.

Zmíněné opatření se ovšem soustředilo pouze na textilní průmysl a nad jeho dodržováním bděli po celé Anglii celkem čtyři inspektoři. Teprve roku 1847 zákon ustanovil desetihodinovou pracovní dobu jak pro děti, tak pro dospělé.

(D. Mičanová: Dětská práce v metropoli nad Temží: Temné stránky Londýna 19. století)

1. Pokuste se odpovědět na následující otázky, aniž byste se vraceli k přečtenému textu: (teprve poté zkontrolujte s textem, správné odpovědi označte ✓)

Žáci v tomto úkolu pracují s vlastní krátkodobou pamětí, když si po přečtení textu mají vybavit co nejvíce informací, aby mohli vytvořit pětici otázek níže. Označení správnosti zde nemá smysl, u žáků je ovšem nedílnou součástí řešení.

a) Kde se hojně využívala dětská práce? **Textilky, doky, sirkárny, železárny, továrny na hřebíky.**

b) V kolika letech začínaly děti obojího pohlaví pracovat? **Od čtyř či pěti let.**

c) Jakou práci děti vykonávaly? **Kominiči, poslíčci, zametači, čističi bot, pracovaly v dolech, prodávali zboží, prostitutky.**

d) Který známý anglický spisovatel měl s dětskou prací osobní zkušenost a popsal ji ve svých knihách? **Charles Dickens**

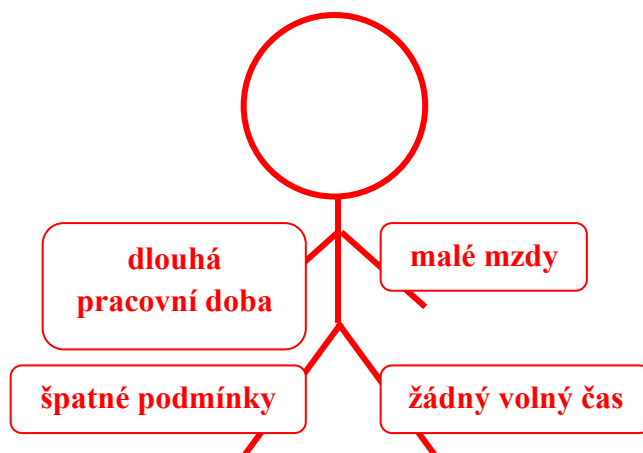
e) Co bylo po několika marných pokusech o omezení dětské práce jediným pozitivním výsledkem? **Zákaz práce dětí ve věku nižším než devět let, dále omezení pracovní doby,**

vše ovšem pouze pro textilní průmysl.

2. Byly vaše odpovědi správné po jednom přečtení textu? Nejspíš ne. Zkuste utřídit informace z úryvku textu o Dětské práci tak, abyste si je snáze zapamatovali.

- a) Připravte si 4 barevné tužky/pastelky.
- b) Nakreslete postavu dítěte – na každé ruce i noze vyznačte 5 prstů.
- c) Zvolte čtyři věci související s Dětskou prací, které si pamatujete, pro každou zvolte jinou barvu a napište ji postupně na levou, pravou ruku; levou, pravou nohu vaší kresby dítěte.
- d) Kdyby vás napadly ještě další podrobnosti, můžete je přidat na prsty levé, pravé ruky/nohy.

Příklad řešení:

3. Vytvořte 3 otázky, které byste položili spisovateli Charlesi Dickensovi, pokud by to bylo možné, například během literární besedy, autogramiády při příležitosti vydání jeho knihy apod.

Vymyslete takové otázky, abyste lépe pochopili, v jakých podmínkách vyrůstaly děti v době průmyslové revoluce.

Co by Vám pomohlo při práci, abyste se při práci cítil lépe?

Jaké pocity zažívaly děti při denní opakující se práci?

Kdybyste dostal na výběr, chodil byste raději do školy, nebo byste zůstal pracovat v továrně?

4. Odhaduje se, že v současnosti na světě pracuje 218 milionů dětí. Naprostá většina z těchto dětí se kvůli svým pracovním povinnostem nemůže vzdělávat, a ztrácí tak naději na lepší budoucnost podobně jako děti žijící v 19. století.

Ve skupině se zamyslete nad těmito otázkami, ty nejlepší odpovědi si запиšte:

- a) Jaké jsou příčiny a důsledky dětské práce? **Př. příčiny: levná síla, lepší pohyblivost, lehké učení se; důsledky: nízká vzdělanost, vyšší úmrtnost, špatné zdravotní i životní**

podmínky, nízké mzdy.

b) Dá se tento problém v dohledné době řešit? **V rozvinutých zemích je dětská práce oficiálně zakázána, jedná se o problém chudších států, kde je jakýkoliv příjem v rodině navíc žádoucí. Pokud nevyřešíme životní úroveň těchto států, dětské práce se pravděpodobně nezbavíme.**

c) Mají všechny děti ve světě rovný přístup ke vzdělání? **Nemají (odpověď koresponduje s předchozí).**

5. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5.b Pracovní list pro žáky

DĚTSKÁ PRÁCE

Přečtěte si důkladně text o dětské práci:

Metropole nad Temží svého času byla nejen nejlidnatějším městem světa a tepajícím srdcem britského impéria, ale také místem, kde byla hojně využívána dětská práce.

Dětská práce dozajista nepatřila k výtěžkům viktoriánské éry, průmyslová revoluce však přinesla zcela nové možnosti vykořisťování. Děti obojího pohlaví začínaly pracovat už od čtyř nebo pěti let, jejich pracovní doba činila dvanáct až šestnáct hodin, to vše v obtížných podmínkách a za plat v hodnotě deseti či dvaceti procent mzdy dospělého dělníka. Mnohé přitom postrádaly vzdělání, nezřídka se také pro celkové vyčerpání nedožily ani pětadvacítky. Dětskou práci využívaly textilky, přístavní doky, továrny na hřebíky, sirkárny i železárny. V uhelných dolech děti vláčely koše nebo vozíky úzkými šachtami, v městských ulicích se živily jako posličky, zametači nebo čističi bot. Prodávaly sirky, květiny, mnohdy i samy sebe (věkové rozmezí londýnských prostitutek v půli 19. století činilo patnáct až pětadvacet let). Zvláštní zmínku si zaslouží neblaze proslulí kominičci, sirotci cvičení přibližně od šesti let v prolézání a umetání komínových šachet.

Šťastnější dítko nastoupila do učení k řemeslníkům nebo rozmnožila řady služebnictva ve ctihodné viktoriánské domácnosti, méně šťastným vždy hrozila šikmá plocha, jak ve svých slavných dílech neopakovatelně popsal Charles Dickens. Sám měl s dětskou prací trpkou osobní zkušenost. Když se jeho otec ocitl roku 1824 ve vězení pro dlužníky, musel jako dvanáctiletý nastoupit do Warrenova velkoobchodu s černidlem na boty. Deset hodin denně lepil etikety na krabičky černého leštícího krému za týdenní mzdu v hodnotě šesti šilinků. Úmorná, jednotvárná práce se podepsala na jeho literárním směřování, představovala motiv, k němuž se s notnou dávkou oprávněné sociální kritiky opakovaně vracel.

První marné pokusy o omezení dětské práce na dvanáct hodin denně spadají již do začátků 19. století. Teprve po rozsáhlé osvětové kampani Výboru pro zkrácení pracovní doby zveřejnila Královská komise roku 1833 doporučení, na jehož základě se děti ve věku od jedenácti do osmnácti let měly zaměstnávat maximálně na dvanáct a děti ve věku devět až jedenáct maximálně na osm hodin denně. Najímání mladších dětí se zapovídalo.

Zmíněné opatření se ovšem soustředilo pouze na textilní průmysl a nad jeho dodržováním bděli po celé Anglii celkem čtyři inspektoři. Teprve roku 1847 zákon ustanovil desetihodinovou pracovní dobu jak pro děti, tak pro dospělé.

(D. Mičanová: Dětská práce v metropoli nad Temží: Temné stránky Londýna 19. století)

1. Pokuste se odpovědět na následující otázky, aniž byste se vraceli k přečtenému textu: (teprve poté zkontrolujte s textem, správné odpovědi označte ✓)

- a) Kde se hojně využívala dětská práce?
- b) V kolika letech začínaly děti obojího pohlaví pracovat?
- c) Jakou práci děti vykonávaly?
- d) Který známý anglický spisovatel měl s dětskou prací osobní zkušenost a popsal ji ve svých knihách?
- e) Co bylo po několika marných pokusech o omezení dětské práce jediným pozitivním výsledkem?

2. Byly vaše odpovědi správné po jednom přečtení textu? Nejspíš ne. Zkuste utřídit informace z úryvku textu o Dětské práci tak, abyste si je snáze zapamatovali.

- a) Připravte si 4 barevné tužky/pastelky.
- b) Nakreslete postavu dítěte – na každé ruce i noze vyznačte 5 prstů.
- c) Zvolte čtyři věci související s Dětskou prací, které si pamatujete, pro každou zvolte jinou barvu a napište ji postupně na levou, pravou ruku/levou, pravou nohu vaší kresby dítěte.
- d) Kdyby vás napadly ještě další podrobnosti, můžete je přidat na prsty levé, pravé ruky/nohy.

3. Vytvořte 3 otázky, které byste položili spisovateli Charlesi Dickensovi, pokud by to bylo možné, například během literární besedy, autogramiády při příležitosti vydání jeho knihy apod.

Vymyslete takové otázky, abyste lépe pochopili, v jakých podmínkách vyrůstaly děti v době průmyslové revoluce.

4. Odhaduje se, že v současnosti na světě pracuje 218 milionů dětí. Naprostá většina z těchto dětí se kvůli svým pracovním povinnostem nemůže vzdělávat, a ztrácí tak naději

na lepší budoucnost podobně jako děti žijící v 19. století.

Ve skupině se zamyslete nad těmito otázkami, ty nejlepší odpovědi si запиšte:

- a) Jaké jsou příčiny a důsledky dětské práce?
- b) Dá se tento problém v dohledné době řešit?
- c) Mají všechny děti ve světě rovný přístup ke vzdělání?

5. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5.c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Aktivitu ve třídě plnilo celkem 27 žáků. Oproti původní verzi se po konzultaci s kolegyní, která vyučuje zeměpis (vazba na Globální rozvojové vzdělávání), v pracovním listu objevil úkol č. 4, který kolegyně pomáhala také formulovat. Odborný metodik oblasti pak jen textově upravoval zadání úkolu č. 1 (sebereflexe žáků).

Úvodní text zde slouží jako evokace a zároveň zásoba informací pro úkol č. 1. Roli krátkodobé paměti do určité míry podcenilo 44% žáků, kteří chybovali v alespoň dvou otázkách. Správně (tj. alespoň na čtyři otázky, u každé více než na 2/3 odpovědí uváděných v metodickém listu) odpovědělo 56% žáků. Tato úloha, poněkud netypická svým založením, způsobila podle reflektivních rozhovorů s osmi vybranými žáky (PO, OMJ, klasifikační průměr) dvě reakce: nadšení z vlastní schopnosti (v případě úspěšného řešení), nebo údiv a zklamání (neúspěšné řešení). Obě reakce vedly u respondentů k vyšší míře aktivity v dalších úkolech.

Úkol č. 2 plnil opět roli podpůrného, když jej úspěšně (min. 4 klíčové pojmy, volitelně doplnění) dokázalo vyřešit 100% žáků. Z dalšího hodnocení po skončení aktivity byl tento úkol hodnocen výrazy jako „fakt jednoduchý“, „pomohlo mi to utřídit si myšlenky“ nebo „bylo těžké vybrat jen čtyři, tak jsem si doplnil dva další“.

V úkolu č. 3 se projevil literární vlohý některých žáků, protože nezůstali u tří otázek (jeden žák jich vytvořil celkem osm), u některých ovšem po předchozím „tvůrčím“ úkolu došlo k jistému vyčerpání a celkem cca 15% žáků dokázalo vymyslet pouze dvě otázky. Zbytek třídy byl úspěšný ve všech třech bodech, takže úspěšnost činila v tomto úkolu 85%.

Navazující úkol probíhal po namátkové kontrole otázek předchozího úkolu vyučující (náhodný výběr, otázky se opakovaly). Plnění úkolu č. 5 zvládli všichni žáci ve dvou ze tří otázek na 100%. Otázka, která jim dělala jisté obtíže (správně ji zodpovědělo jen 56% žáků), byla „Dá se tento problém v dohledné době řešit?“, na kterou žáci obtížně hledali relevantní odpověď. S ohledem na (ne)úspěšnost byly odpovídající informace předány kolegyni, aby se s žáky tématu dětské práce dále věnovala v rámci hodin zeměpisu.

Závěrečné žákovské hodnocení pak poměrně věrně kopírovalo subjektivní dojmy vyučující z průběhu aktivity a úměrně reflektovalo úspěšnost při řešení úkolů.:

Rozložení hodnocení (nahore hodnotící škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7	4	5	3	5	2	1	-	-	-

Obtížnost udaná žáky byla na úrovni snadné až mírně obtížné.

6. Aktivita 5: NA JA, PAN, JA ŠECH JE, JA V ŠECHA NAROTYL

6.a Metodika pro učitele

Pátá aktivita otevírá téma na pomezí dějepisu a českého jazyka a literatury, obrodu českého jazyka s osobností Josefa Jungmanna.

Výstupy RVP:

D-9-6-01 vysvětlí podstatné ekonomické, sociální, politické a kulturní změny ve vybraných zemích a u nás, které charakterizují modernizaci společnosti

D-9-6-03 porovná jednotlivé fáze utváření novodobého českého národa v souvislosti s národními hnutími vybraných evropských národů

Pozn. V případě aplikace v českém jazyce plní aktivita výstup:

ČJL-9-2-02 rozlišuje a příklady v textu dokládá nejdůležitější způsoby obohacování slovní zásoby a zásady tvoření českých slov, rozpoznává přenesená pojmenování, zvláště ve frazémech

Osobnost Josefa Jungmanna je pro jazykovědce hodnocena jako vůdčí v procesu, který do dějin vešel pod názvem české národní obrození. Aktivita na popularizačním textu ukazuje nejen postoj Jungmanna k českému jazyku a jeho gramatice, zabývá se ovšem také jazykem jako prostředkem národní komunikace.

V aktivitě se využívá čtení s předvídaním: žáci odhadují podle karikované češtiny v názvu aktivity, o čem text bude pojednávat. Následně žáci hodnotí svou úspěšnost a dále rozebírají svou motivaci. V dalším úkolu pak žáci mají využít nabytých informací o původu některých slov v jazykovém cvičení a celou aktivitu uzavírá rozdělení slov k jazykům, z nichž do češtiny přešla.

Zdroje:

VESELÝ, J. (2021). 659. schůzka: Na ja, pan, ja Šech je, ja v Šecha narotyl. Praha. Dostupné z URL: <https://dvojka.rozhlas.cz/659-schuzka-na-ja-pan-ja-sech-je-ja-v-secha-narotyl-7940506>.

Vzorové řešení:

1. Podle nadpisu odhadni, o čem bude text. Doplň věty:

Žáci během předvídaní asociují předchozí znalosti a zkušenosti. Lze jen těžko předvídat skutečné odpovědi v konkrétní třídě. Níže jsou uvedeny příklady z žákovských řešení:

Josef Jungmann češtinu obohatil o **př. nová slova, pravidla pravopisu, vyjmenovaná slova,**

slovníky

Z textu se dozvíme nové věci o **př. českoněmeckých vztazích, jazyce, vzniku slov**

Nikoho z nás už to nenapadne: denně použijeme nějaké slovo, kterým češtinu obohatil Josef Jungmann. Jsou jich nikoli stovky, ale tisíce, desetitisíce. Používáme výrazy jako „ohromný, úsvit, ohon, chmura, záře se line,“ a ještě i jiná slůvka, jako „zeměpis, dějepis, hvězdárna, látka, touha, ryk, útrpnost.“ Všechno copyright Jungmannův. Všechna tato slova vytvořil on, ve své vlastní hlavě. Lidé jim zpočátku nerozuměli. Co mělo znamenat slovo „plod, bol, děva, chlum, dolina, luh, neblahý, šije?“ To všechno jsou novotvary, k nimž Jungmann využil ruštinu. Už jsme si na ně zvykli. Ale cítíme, že konstruktér české slovní zásoby si počínal neskonalé citlivěji a kvalifikovaněji než neblaze proslulí puristé a gramatikáři, kteří byli schopni regály přejmenovat na „přetahy skříně“, a z doposud používané flašky udělali „nápojičnou vydmutinu“. A to všechno, jen aby výraz nezněl německy.

Jungmann korunoval (alespoň v jistém smyslu) buditelské dílo prvních dvou buditelských generací tím, že dobudoval novočeský jazyk. To, co tu bylo právě napsáno, je nadsázka, ale nikoli velká. Třicet let sbíral Josef Jungmann pilně slůvko po slůvku, větu po větě, příklad po příkladu, aby z nich nakonec sestavil monumentální pětisvazkový Slovník česko-německý. Měl 4689 stran. Jungmann shrnul a rozvinul slovní zásobu českého jazyka (šlo asi o 120 000 výrazů), obohatil mateřštinu o bezpočet přejatých či nově vytvořených pojmů, které dosud chyběly zvláště pro zachycení jemňůstek básnického a literárního vyjadřování. Což mu měli mnozí za zlé ...

Nejčastěji se ohlížel Jungmann & spol. po slovanských jazycích, jestli by se v nich nenašlo něco příhodného ... Tato slova měla tu výhodu, že se nepociťovala jako cizí, skoro okamžitě zdomácněla a zvyšovala slovanský ráz češtiny. Příklady: Dodnes žije v českém odborném i běžném jazyce mnoho slov polských – například v botanice „bedla, blizna, brukev“ a dokonce i „modřín“, o jehož polském původu by asi každý zapochyboval. V zoologii jsme si u Poláků vypůjčili „čolka a ropuchu“ (a už jsme jim tyto obojživelníky nevrátili). V mluvnici užíváme z polštiny pocházející výrazy „podmět a časování.“ Z ruštiny k nám připutovalo hodně slov hlavně z hájemství biologie – „orobinec, pestík, krysa, treska, tuleň,“ a zdomácněla tu i slova slovinská, srbská či chorvátská: „cesmína, chaluha, chobotnice, lastura“. Avšak i mnohá naše slova, kterých se dodnes užívá v běžném konverzačním jazyce, jsou tohoto původu – třeba z polštiny pochází výraz „výraz“, také „vzor nebo rozčilit se“. Ruský punc mají přídavná jména „četný a nudný“, jakož i dnes módní sloveso „řešit“. (Jeho původ však už nikdo neřeší.)

(Josef Veselý: Toulky českou minulostí)

2. Jak jsi odhadl/a, o čem bude text?

Žákovské hodnocení jednoduchým způsobem (pětistupňová škála) reflektuje odpovědi

v úkolu č. 1 po přečtení textu.

Naprosto jsem
neodhadl/a

Spíše jsem
neodhadl/a

Odhadl/a jsem
tak napůl

Spíše jsem
odhadl/a

Naprosto jsem
odhadl/a

3. Podle čeho jsi učinil/a svoji předpověď o tom, o čem bude text?

Žáci argumentovali karikovanou češtinou, jménem J. Jungmanna, předchozími znalostmi, dokonce překladem Jungmannova příjmení z němčiny do češtiny. Šíře odpovědí je obdobně jako v úkolu č. 1 obtížně předpověditelná.

4. Pokud bys mohl/a svůj odhad do příště zlepšit, co bys musel/a udělat?

Žáci dále pokračují v rozboru svých odpovědí. Zde přemýšlejí o úrovni vstupních informací a možnostech ovlivnění směrem k vyšší úspěšnosti. Argumenty, které se objevily: např. „**musel bych znát Jungmanna předtím**“, „**lépe bych si měla přečíst zadání**“ či „**musel bych si přečíst nadpis nahlas, to mě předtím nenapadlo**“.

5. Představ si, že patříš mezi stoupence purismu 21. století (*purismus* = *úsilí (někdy přehnané) očistit národní jazyk od cizích vlivů*). Zkus se zamyslet nad tím, jak by se řekla tato slova, pokud by se neujaly mezinárodní výrazy.

V tomto úkolu projevili žáci netušený talent pro jazykový cit, u každého pojmu je představena dvojice příkladů řešení. Je možné, že v každé třídě vzniknou zcela jedinečné novotvary.

Příklad: internet = světosít'

E-mail: **elektrodopis, pošlitokabelem**

Sushi: **syrovoryborolka, bezvařeníkolo**

Powerpointová prezentace: **obrazohled, promítačobraz**

Vizážista: **vzhledopečovatel, zvenkulépevpadač**

Elektronická hudba: **bleskolibozvuk, duconotopis**

6. To co dříve lidé vyčítali Josefu Jungmannovi, dnes již nikoho neudivuje a slova přejatá z jiných jazyků se stala součástí naší slovní zásoby.

Zkus odhadnout, z jakého původního jazyka k nám přišla tato slova? Svůj odhad porovnej se spolužákem. Poznamenejte si, kde jste se shodli (✓) a kde ne (×). O shodách a rozdílech diskutujte.

demokracie, knedlík, server, kořalka, archeologie, chrabrý, náčelník, vzduch,
snowboard, nudle, skener, hyperbola

ŘEČTINA NĚMČINA POLŠTINA RUŠTINA ANGLIČTINA

7. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

6.b Pracovní list pro žáky

NA JA, PAN, JA ŠECH JE, JA V ŠECHA NAROTYL

1. Podle nadpisu odhadni, o čem bude text. Doplň věty:

Josef Jungmann češtinu obohatil o _____

Z textu se dozvím nové věci o _____

Nikoho z nás už to nenapadne: denně použijeme nějaké slovo, kterým češtinu obohatil Josef Jungmann. Jsou jich nikoli stovky, ale tisíce, desetitisíce. Používáme výrazy jako „ohromný, úsvit, ohon, chmura, záře se line,“ a ještě i jiná slůvka, jako „zeměpis, dějepis, hvězdárna, látka, touha, ryk, útrpnost.“ Všechno copyright Jungmannův. Všechna tato slova vytvořil on, ve své vlastní hlavě. Lidé jim zpočátku nerozuměli. Co mělo znamenat slovo „plod, bol, děva, chlum, dolina, luh, neblahý, šije?“ To všechno jsou novotvary, k nimž Jungmann využil ruštinu. Už jsme si na ně zvykli. Ale cítíme, že konstruktér české slovní zásoby si počínal neskonalé citlivěji a kvalifikovaněji než neblaze proslulí puristé a gramatikáři, kteří byli schopni regály přejmenovat na „přetahy skříně“, a z doposud používané flašky udělali „nápojičnou vydmutinu“. A to všechno, jen aby výraz nezněl německy.

Jungmann korunoval (alespoň v jistém smyslu) buditelské dílo prvních dvou buditelských generací tím, že dobudoval novočeský jazyk. To, co tu bylo právě napsáno, je nadsázka, ale nikoli velká. Třicet let sbíral Josef Jungmann pilně slůvko po slůvku, větu po větě, příklad po příkladu, aby z nich nakonec sestavil monumentální pětisvazkový Slovník česko-německý. Měl 4689 stran. Jungmann shrnul a rozvinul slovní zásobu českého jazyka (šlo asi o 120 000 výrazů), obohatil mateřštinu o bezpočet přejatých či nově vytvořených pojmů, které dosud chyběly zvláště pro zachycení jemňůstek básnického a literárního vyjadřování. Což mu měli mnozí za zlé ...

Nejčastěji se ohlížel Jungmann & spol. po slovanských jazycích, jestli by se v nich nenašlo něco příhodného... Tato slova měla tu výhodu, že se nepociťovala jako cizí, skoro okamžitě zdomácněla a zvyšovala slovanský ráz češtiny. Příklady: Dodnes žije v českém odborném i běžném jazyce mnoho slov polských – například v botanice „bedla, blizna, brukev“ a dokonce i „modřín“, o jehož polském původu by asi každý zapochyboval. V zoologii jsme si u Poláků vypůjčili „čolka a ropuchu“ (a už jsme jim tyto obojživelníky nevrátili). V mluvnici užíváme z polštiny pocházející výrazy „podmět a časování.“ Z ruštiny k nám připutovalo hodně slov hlavně z hájemství biologie – „orobinec, pestík, krysa, treska, tuleň,“ a zdomácněla tu i slova slovinská, srbská či chorvátská: „cesmína, chaluha, chobotnice, lastura“. Avšak i mnohá naše slova, kterých se dodnes užívá v běžném konverzačním jazyce, jsou tohoto původu – třeba z polštiny pochází výraz „výraz“, také „vzor nebo rozčilit se“. Ruský punc mají přídavná jména „četný a nudný“, jakož i dnes módní sloveso „řešit“. (Jeho původ však už nikdo neřeší.)

(Josef Veselý: Toulky českou minulostí)

2. Jak jsi odhadl/a, o čem bude text?

Naprosto jsem
neodhadl/a

Spíše jsem
neodhadl/a

Odhadl/a jsem
tak napůl

Spíše jsem
odhadl/a

Naprosto jsem
odhadl/a

3. Podle čeho jsi učinil/a svoji předpověď o tom, o čem bude text?

4. Pokud bys mohl/a svůj odhad do příště zlepšit, co bys musel/a udělat?

5. Představ si, že patříš mezi stoupence purismu 21. století (*purismus* = *úsilí (někdy přehnané) očistit národní jazyk od cizích vlivů*). Zkus se zamyslet nad tím, jak by se řekla tato slova, pokud by se neujaly mezinárodní výrazy.

Příklad: internet = světosít

E-mail:

Sushi:

Powerpointová prezentace:

Vizážista:

Elektronická hudba:

6. To co dříve lidé vyčítali Josefu Jungmannovi, dnes již nikoho neudivuje a slova přejatá z jiných jazyků se stala součástí naší slovní zásoby.

Zkus odhadnout, z jakého původního jazyka k nám přišla tato slova? Svůj odhad porovnej se spolužákem. Poznamenejte si, kde jste se shodli (✓) a kde ne (×). O shodách a rozdílech diskutujte.

demokracie, knedlík, server, kořalka, archeologie, chrabrý, náčelník, vzduch,
snowboard, nudle, skener, hyperbola

ŘEČTINA NĚMČINA POLŠTINA RUŠTINA ANGLIČTINA

7. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

6.c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Aktivitu se účastnilo 24 žáků. Tato aktivita prošla jednou dílčí změnou, kdy se po dohodě s dalšími vyučujícími českého jazyka a literatury měnil výběr slov v úkolu č. 6.

Úkol č. 1 přinesl velmi pestrou škálu odpovědí, kde určení poměru správných a nesprávných odpovědí bylo poměrně obtížné i pro vyučující. Na základě stanovení základních kritérií založených na znalosti textu lze konstatovat, že úspěšnost dosáhla pouhých 62 %. Nesprávné odpovědi byly motivovány nejčastěji zavádějící formou karikované češtiny, jak vyplynulo z několika následných rozhovorů s žáky.

Úkol č. 2 tak po přečtení textu nastavil žákům pomyslné zrcadlo ve vztahu k jejich odhadu z úkolu č. 1. Vzájemným srovnáním odpovědí v úkolech 1 a 2 došlo k vyhodnocení úspěšnosti na úrovni 75 %. Navýšení oproti předchozímu úkolu je dáno ověřováním správné míry odhadu žáků, nikoliv jeho skutečné správnosti (to hodnotil úkol č. 1).

Pokračující reflexe v úkolech č. 3 a 4 se rozvíjí na předpokladech zjišťování podmínek úspěšnosti předvídání. Tento pohled žákům přinesl spíše než hodnocení správné/nesprávné řešení poznání náhledu vlastního myšlení a přemýšlení nad zadáním úkolů a nad čteným textem. V těchto dvou úkolech byly vyhodnocovány postupy, které mohou relevantně ovlivnit skutečné výsledky, a ty pak zvládlo formulovat až 87 % žáků.

Lingvistická vsuvka v úkolu č. 5 a 6 pak uzavřela aktivitu opět měřitelnými hodnotami, když se správným hodnocením skončilo 83 % žáků u úkolu č. 5 (alespoň jeden novotvar u každého pojmu), resp. 91 % u úkolu č. 6 (alespoň jedno správně přiřazené slovo u každého z jazyků).

Závěrečné hodnocení bylo mírně korigováno (podle vyjádření některých žáků) *hravostí* posledních úkolů, čímž byla mírně snížena subjektivní obtížnost aktivity:

Rozložení hodnocení (nahore hodnotící škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	2	5	3	4	3	1	2	-	-

Kontrola správnosti odpovědí v pracovních listech, a tedy i úspěšností žakovských prací odpovídala odhadu žakovského hodnocení obtížnosti aktivity. Více než 50% žáků hodnotilo aktivitu jako mírně obtížnou.

7. Aktivita 6: KVĚTY ČESKÉ

7.a Metodika pro učitele

Společenské vrstvy 19. století se mezi sebou setkávaly běžně, ovšem během českého národního obrození se vzájemný kontakt zintenzivnil. O novinkách mezi vlastenci i dění v českých zemích vůbec pak informovaly různé časopisy či noviny. Jedněmi z nich jsou Květy, které vlastně vycházejí dodnes.

Výstupy RVP:

D-9-6-03 porovná jednotlivé fáze utváření novodobého českého národa v souvislosti s národními hnutími vybraných evropských národů

Aktivita navazuje na model předcházející lekce, tedy čtení s předvídáním. Žáci opět odhadují, co je v textu bude zajímat. Předpokladem maximálního úspěchu je možná znalost časopisu v dnešní podobě. Na tento úkol žáci reflektují v závěru aktivity, když mezitím pracují s textem na úrovni zjišťování informací přímo i nepřímo v textu obsažených.

Zdroje:

LNĚNIČKOVÁ, J. (2002). České země v době národního obrození. Praha, s. 46.

Vzorové řešení:

1. Podle nadpisu urči, co tě v tomto textu bude zajímat a o čem si myslíš, že ti bude užitečné.

Žáci zde budou do určité míry předvídat obsah textu, který neznají a k dispozici mají pouhý nadpis. Ztížený postup je to jen zdánlivě, neboť navazuje na předchozí aktivitu s podobným principem. Ukázky žákovských řešení:

Zajímalo by mě v tomto textu...**proč je o českých květech. / co jsou květy české.**

Užitečné pro mě bude, když se v textu dočtu...**jestli existovaly i německé květy. / co jsou květy české.**

2. Čtete text a podtrhněte v něm slova, kterým nerozumíte.

Část textu (kurzívou) obsahuje dobový článek (včetně archaismů), takže se očekává intenzivní podtrhávání právě v této části. Druhá část textu je psána popularizační formou, kde jsou použity soudobé termíny. Je záhodno z pozice vyučující podtržená slova s žáky projít a vysvětlit je, aby došlo k úplnému pochopení textu.

„NOVÝ PLUH. O letošním vystavení ovčího a hovězího dobytka i polních nástrojů (jakové se

v Praze každý rok v měsíci květnu drží a při němžto naše c. k. hospodářská společnost za nejpěknější kusy dobytka rolníkům jisté odměny rozdává) viděli jsme také pluh nově vynalezený a zhotovený od Petra Černého, koláře v Loukově na svijanském panství. Tento pluh jde tak lehce, že ním v ouhuru dva lidé orati mohou: Černý sám ujišťoval, že ním na suché, ujeté cestě s jedním koněm brázdu udělá, a zkoušky zde ním činěné vypadly výborně. I jet' se to nadíti, že se tento nový pluh tak brzo rozšíří, jako se dělo s ruchadlem, kteréž také kolář a sice Veverka s Rybitově vynášel a polním hospodářům nemálo se zavděčil.“ (Květy, 1846)

Ve druhé čtvrtině 19. století vzrostl počet i kvalita českých zábavných časopisů. Za redakce J. K. Tyla byl od roku 1833 oživen upadající časopis Jindy a nyní, který byl o rok později přejmenován na Květy české – Národní zábavní, pro Čechy, Moravany a Slováky. Tyl zpočátku pro nedostatek přispěvatelů psal celé noviny sám a jeho cílem bylo z časopisu vytvořit „mluvící troubu celého národa, rostoucí a zmáhající se slabikář mladých učitelů i starých školáků.“ To se mu nakonec podařilo, Květy české vycházely 2-3krát týdně a přispívala do nich většina literárně činných vlastenců. Vedle literárních příspěvků uveřejňoval Tyl i vzdělávací články a komentoval i soudobé veřejné a kulturní dění, informoval o nových knihách, divadelních představeních i hospodářských a jiných výstavách. Roku 1843 měl časopis již 900 odběratelů. Tyl byl tehdy všeobecně uznávaným vlasteneckým literátem a „miláčkem národa.“

J. Lněničková: České země v době národního obrození

3. Přečti si obě části textu a odpověz na tyto otázky.

Co J. K. Tyl v časopise Květy zveřejňoval? **Literární příspěvky, vzdělávací články, komentáře dění, informace o výstavách, knihách, divadelních představeních.**

Proč to zveřejňoval? **Chtěl skrze Květy vzdělávat Čechy ve všeobecném rozhledu, kultuře a společenském dění.**

Co bylo jeho cílem? **Vytvořit z novin „mluvící troubu“ celého národa.**

4. Vyhledej v textu a zapiš (alespoň) dvě informace, které dokládají, co se J. K. Tylovi podařilo.

Tyl se díky Květům stal uznávaným literátem. Tyl během deseti let dokázal vybudovat síť předplatitelů (900 čtenářů). Květy začaly vycházet 2-3x týdně.

5. Vraťme se k úkolu 1 „...co tě v tomto textu bude zajímat a o čem si myslíš, že bude užitečné?“ Vypiš věci, o kterých sis myslel/a, že tě zaujmou, a ty, které tě skutečně zaujaly.

V kontextu žákovských odpovědí v úkolu č. 1 jsou uvedeny odpovídající reakce:

O čem jsem si myslel/a, že mě bude v textu zajímat...**proč je o českých květech. / co jsou květy české.**

Co mě skutečně zaujalo...**že Květy byl název novin, které vydával J. K. Tyl. / že Květy byly noviny, myslela jsem si, že to bude něco s přírodou.**

6. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

7.b Pracovní list pro žáky

KVĚTY ČESKÉ

1. Podle nadpisu urči, co tě v tomto textu bude zajímat a o čem si myslíš, že ti bude užitečné.

Zajímalo by mě v tomto textu ...

Užitečné pro mě bude, když se v textu dočtu ...

2. Čtete text a podtrhněte v něm slova, kterým nerozumíte.

„NOVÝ PLUH. O letošním vystavení ovčího a hovězího dobytka i polních nástrojů (jakové se v Praze každý rok v měsíci květnu drží a při němžto naše c. k. hospodářská společnost za nejpěknější kusy dobytka rolníkům jistě odměny rozdává) viděli jsme také pluh nově vynalezený a zhotovený od Petra Černého, koláře v Loukově na svijanském panství. Tento pluh jde tak lehce, že ním v ouhuru dva lidé orati mohou: Černý sám ujišťoval, že ním na suché, ujeté cestě s jedním koněm brázdu udělá, a zkoušky zde ním činěné vypadly výborně. I jeť se to nadíti, že se tento nový pluh tak brzo rozšíří, jako se dělo s ruchadlem, kteréž také kolář a sice Veverka s Rybitově vynášel a polním hospodářům nemálo se zavděčil.“ (Květy, 1846)

Ve druhé čtvrtině 19. století vzrostl počet i kvalita českých zábavných časopisů. Za redakce J. K. Tyla byl od roku 1833 oživen upadající časopis Jindy a nyní, který byl o rok později přejmenován na Květy české – Národní zábavní, pro Čechy, Moravany a Slováky. Tyl zpočátku pro nedostatek přispěvatelů psal celé noviny sám a jeho cílem bylo z časopisu vytvořit „mluvící troubu celého národa, rostoucí a zmáhající se slabikář mladých učitelů i starých školáků.“ To se mu nakonec podařilo, Květy české vycházely 2-3krát týdně a přispívala do nich většina literárně činných vlastenců. Vedle literárních příspěvků uveřejňoval Tyl i vzdělávací články a komentoval i soudobé veřejné a kulturní dění, informoval o nových knihách, divadelních představeních i hospodářských a jiných výstavách. Roku 1843 měl časopis již 900 odběratelů. Tyl byl tehdy všeobecně uznávaným vlasteneckým literátem a „miláčkem národa.“

J. Lněničková: České země v době národního obrození

3. Přečti si obě části textu a odpověz na tyto otázky.

Co J. K. Tyl v časopise Květy zveřejňoval?

Proč to zveřejňoval?

Co bylo jeho cílem?

4. Vyhledej v textu a zapiš (alespoň) dvě informace, které dokládají, co se J. K. Tylovi podařilo.

5. Vraťme se k úkolu 1 „...co tě v tomto textu bude zajímat a o čem si myslíš, že bude užitečné?“

Vypiš věci, o kterých sis myslel/a, že tě zaujmou, a ty, které tě skutečně zaujaly.

O čem jsem si myslel/a, že mě bude v textu zajímat ...

Co mě skutečně zaujalo

6. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

7.c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Aktivitu plnilo ve třídě 25 žáků. Po dohodě s Odborným metodikem oblasti byla částečně upravena délka textu v úkolu č. 1 (s ohledem na opakující se formát úkolu).

Úkol č. 1 s předvídáním obsahu textu opakuje předcházející aktivitu a u žáků vyvolal smíšené reminiscence. Celkový obraz úspěšnosti byl 100 %, neboť všichni žáci vyplnili svou předpověď a zájem, proč text číst a co se v něm chtějí dozvědět.

Úkol č. 2 navazuje přímou četbou zkrácené (viz výše) textové ukázky tak, aby příliš nezatěžoval žáky s PO a OMJ. Podtrhávání slov skončilo průměrným počtem 5 podtržených slov, přičemž nejvíce jich žáci zaškrtnli v úvodní části textu (kurzívou psaný článek). Žádný žák neměl nulový počet podtržených slov. Další čas byl věnován vysvětlování podtržených slov, ale protože se některá opakovala (např. c. k., ouhor), vysvětlení zabralo jen řádově minuty.

Následný úkol č. 3 pracuje s nižšími myšlenkovými operacemi, jeho úspěšnost se proto pohybuje na 96 % (při splnění všech tří bodů).

Úkol č. 4 už klade o něco vyšší nároky na porozumění textu, protože jednu informaci v textu uvozuje přímo slovesem *podařilo* a zbytek je nutné vyvodit z textu. Zde klesla úspěšnost na 80 %, přičemž se ukázala nižší úspěšnost u žáků s PO. Žáci s OMJ naproti tomu byli úspěšní.

Hodnocení úspěšnosti odhadu v úkolu č. 5 přímo vycházelo z odpovědí žáků na body úkolu č. 1. Reflexi provedlo 100 % žáků, ovšem ne všichni se s ní po závěrečném kolokviu vnitřně ztotožnili.

Závěrečné hodnocení bylo poměrně rovnoměrně rozloženo v pásmu průměru:

Rozložení hodnocení (nahore hodnotící škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	4	4	4	2	1	-

Aktivita byla hodnocena jako průměrně obtížná napříč skupinami žáků. Žáci s PO hodnotili aktivitu častěji hodnotami 7-8, žáci s OMJ průměrně hodnotou 5.

8. Aktivita 7: JAN EVANGELISTA PURKYNĚ: VŠESTRANNÝ GÉNIUS

8.a Metodika pro učitele

Další aktivitou rozvíjející téma osobností národního obrození je osud regionálního rodáka s celosvětovým věhlasem, J. E. Purkyně.

Výstupy RVP:

D-9-6-03 porovná jednotlivé fáze utváření novodobého českého národa v souvislosti s národními hnutími vybraných evropských národů

Pozn. Využití regionální osobnosti vyhovuje posílení vztahu k místu, což je jeden z principů místně zakotveného učení. Tento prvek je součástí průřezového tématu Environmentální výchova, předmětů zeměpis a výchova k občanství.

Aktivita opět navazuje formátem na předchozí aktivitu nejen zaměřením, nýbrž i metodami. Čtení s vyznačením neznámých slov doplňuje šestice faktografických otázek, jejichž odpovědi hledají žáci v úvodním textu. Jako sumář a reflexi slouží úkol s klíčovými pojmy týkajícími se významu Purkyněvy osobnosti. Poslední úkol pak využívá principu kontrafaktuální historie (tzv. *co by kdyby*) a srovnání myšlenek vlastních s těmi od spolužáků.

Zdroje:

VIDNER, A. (2015). J. E. Purkyně: Renesanční Čech v rigidním Rakousku. Praha. Dostupné z URL: <https://sever.rozhlas.cz/j-e-purkyne-renesancni-cecg-v-rigidnim-rakousku-7797282>.

Vzorové řešení:

1. Přečti si pozorně text a podtrhni v něm slova, kterým nerozumíš.

Žáci čtou text a vyznačují v něm slova, kterým nerozumějí. Po skončení čtení je na místě, aby vyučující neznámá slova vysvětlil.

Tenhle rodák od Litoměřic dosáhl za svého života bezprecedentních úspěchů napříč několika vědeckými obory, výrazně se dokázal zapsat i na poli kulturním, aby se nakonec stal jednou z nejvýraznějších osobností českého národního obrození. Jan Evangelista Purkyně se narodil na libochovickém zámku léta Páně 1787. Vysokoškolské studium a vědeckou kariéru zahajuje v období tzv. Svaté aliance – ultrakonzervativního spolku velmocí střední a východní Evropy, který si ve dvacátých a třicátých letech 19. století kladl za cíl už v zárodku potlačit jakékoliv novátorské proudy a změny ve společnosti. A právě do toho vpadne novátor Purkyně...

Po vystudování lékařské fakulty se mladý Purkyně s vervou sobě vlastní vrhl na obory, jako jsou anatomie, fyziologie a cytologie, v nichž se díky svým objevům stal skutečným průkopníkem a zakladatelem. Řada jevů pojmenovaných po něm tento význam jen podtrhuje.

Stejně působivá je i jeho kariéra pedagogická. Zprvu slabě navštěvované přednášky záhy dosáhly nevídané poutavosti, když je profesor Purkyně začal doplňovat názornými ukázkami a experimenty; za tím účelem dokonce navrhl animační přístroj, který zobrazoval činnost srdce. Ostatně na praktickou stránku věci kladl důraz natolik, že neváhal některé poměrně drastické pokusy provádět sám na sobě, aby tak přímo poznal jejich dopad na organismus.

Stejně zajímavá je i Purkyňova činnost vlastenecká. Nepochybně tomu napomohl jeho dostatečně široký, nadnárodní rozhled, ale také o přátelské styky s Goethem, s Vojtou Náprstkem, Boženou Němcovou.

Když Purkyně konečně mohl vykonávat profesuru v Praze, tehdy ještě na Karlo-Ferdinandově univerzitě, odvážil se na lékařské fakultě k neotřelému kroku: některé z přednášek vedl v češtině! Jen u toho však Purkyně nezůstal: podílel se na vzniku přírodovědného časopisu Živa, stal se předsedou Spolku českých lékařů a v duchu moderní politické praxe kumulace funkcí také ředitelem Královské české společnosti nauk či předsedou Komitétu pro přírodovědecké prozkoumání Čech. Když už takřka hotový český národ sám sobě začal stavět Národní divadlo, nebylo pochyb o tom, kdo spolu s „otcem národa“ Palackým slavnostně poklepe na základní kámen.

Jen o rok později, v roce 1869, ověnčen slávou, tituly, hodnostmi, řády a uznáním Jan Evangelista Purkyně umírá. Možná i díky tomu se v dějinách uvolnila cestička pro jiného pražského profesora, tentokrát filosofie, který český národ dovedl o půl století později k samostatnosti. Dožít se Purkyně stopadesátky, Bůh ví, kde by skončil Masaryk.

A. Vidner: J. E. Purkyně: Renesanční Čech v rigidním Rakousku

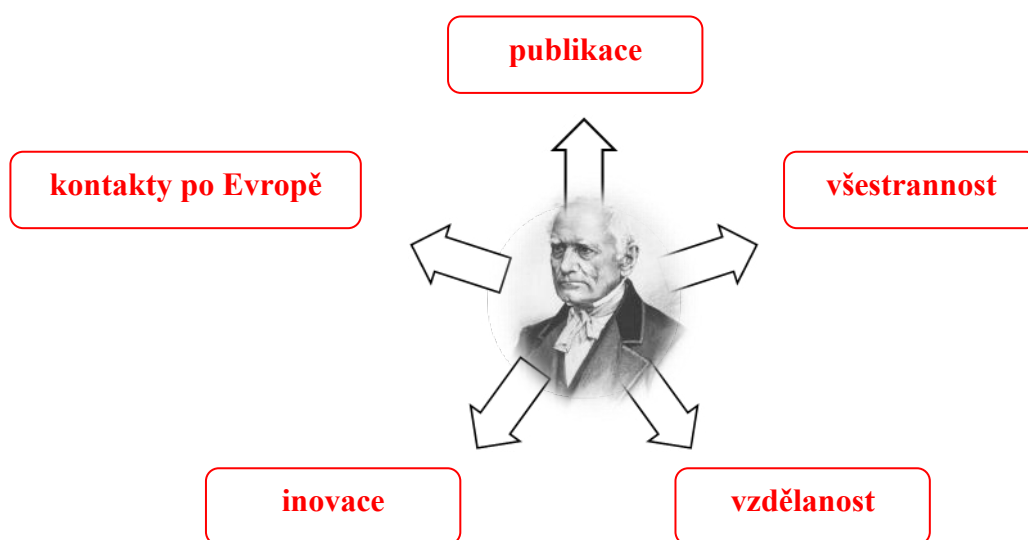
2. Odpověz na otázky:

- Kde se Jan Evangelista Purkyně narodil? **V Libochovicích na Litoměřicku.**
- Čím doplňoval své přednášky? **Názornými ukázkami, experimenty.**
- S kým navázal přátelské styky? **J. W. Goethe, B. Němcová, V. Náprstek.**
- Jak se jmenoval přírodovědný časopis, na jehož vzniku se podílel? **Živa (mimochodem vychází dodnes)**
- Jeho jméno nese jedna významná instituce v Ústí nad Labem. Víš jaká? **Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem**
- Co podle tebe vyjadřuje označení „všestranný génius“? **Tvůrčí duch, který je schopen věnovat se mnoha oborům lidské činnosti (věda, umění, literatura...).**

3. Na základě odpovědí (2. úkol) napiš, proč je Jan Evangelista Purkyně považován za jednu z nejvýraznějších osobností českého národního obrození. Svá „proč“ zapiš

k šípkám:

Žáci se na základě čtení textu a svých odpovědí mají dopracovat k myšlenkové mapě (klíčovými pojmy), které charakterizují výjimečnost osobnosti J. E. Purkyně. Buď mohou vybírat pojmy z textu, nebo definují své vlastní.

4. Zamysli se, co dalšího by mohl J. E. Purkyně ve svém životě dosáhnout, pokud by se skutečně dožil sto padesáti let. Jak by to mohlo být prospěšné pro lidstvo obecně a také pro obyvatele České republiky? Své odpovědi porovnej se spolužáky a napiš ty, které ti přišly nejzajímavější.

Žáci mohou vycházet ze známých objevů v oblasti přírodních věd a rozvíjet je dále, případně mohou tento úkol pojmout jako významně tvůrčí, kde projeví své nápady a invence, čímž stvoří supergénia.

Př. Mohl se zapojit do vývoje protéz, vymyslet transplantační chirurgii, mohl se věnovat spolu s dalšími vědci vývoji léků, mohl podrobněji prozkoumat českou přírodu, mohl se stát vůdčí osobností české národní politiky, mohl pomoci vytvořit českou vysokou školu, mohl založit další časopis...

5. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

8.b Pracovní list pro žáky

JAN EVANGELISTA PURKYNĚ: VŠESTRANNÝ GÉNIUS

1. Přečti si pozorně text a podtrhni v něm slova, kterým nerozumíš.

Tenhle rodák od Litoměřic dosáhl za svého života bezprecedentních úspěchů napříč několika vědeckými obory, výrazně se dokázal zapsat i na poli kulturním, aby se nakonec stal jednou z nejvýraznějších osobností českého národního obrození. Jan Evangelista Purkyně se narodil na libochovickém zámku léta Páně 1787. Vysokoškolské studium a vědeckou kariéru zahajuje v období tzv. Svaté aliance – ultrakonzervativního spolku velmocí střední a východní Evropy, který si ve dvacátých a třicátých letech 19. století kladl za cíl už v zárodku potlačit jakékoliv novátorské proudy a změny ve společnosti. A právě do toho vpadne novátor Purkyně...

Po vystudování lékařské fakulty se mladý Purkyně s vervou sobě vlastní vrhl na obory jako jsou anatomie, fyziologie a cytologie, v nichž se díky svým objevům stal skutečným průkopníkem a zakladatelem. Řada jevů pojmenovaných po něm tento význam jen potvrzuje.

Stejně působivá je i jeho kariéra pedagogická. Zprvu slabě navštěvované přednášky záhy dosáhly nevídané poutavosti, když je profesor Purkyně začal doplňovat názornými ukázkami a experimenty; za tím účelem dokonce navrhl animační přístroj, který zobrazoval činnost srdce. Ostatně na praktickou stránku věci kladl důraz natolik, že neváhal některé poměrně drastické pokusy provádět sám na sobě, aby tak přímo poznal jejich dopad na organismus.

Stejně zajímavá je i Purkyněova činnost vlastenecká. Nepochybně tomu napomohl jeho dostatečně široký, nadnárodní rozhled, ale také o přátelské styky s Goethem, s Vojtou Náprstkem, Boženou Němcovou.

Když Purkyně konečně mohl vykonávat profesuru v Praze, tehdy ještě na Karlo-Ferdinandově univerzitě, odvážil se na lékařské fakultě k neotřelému kroku: některé z přednášek vedl v češtině! Jen u toho však Purkyně nezůstal: podílel se na vzniku přírodovědného časopisu Živa, stal se předsedou Spolku českých lékařů a v duchu moderní politické praxe kumulace funkcí také ředitelem Královské české společnosti nauk či předsedou Komitétu pro přírodovědecké prozkoumání Čech. Když už takřka hotový český národ sám sobě začal stavět Národní divadlo, nebylo pochyb o tom, kdo spolu s „otcem národa“ Palackým slavnostně poklepe na základní kámen.

Jen o rok později, v roce 1869, ověnčen slávou, tituly, hodnostmi, řády a uznáním Jan Evangelista Purkyně umírá. Možná i díky tomu se v dějinách uvolnila cestička pro jiného pražského profesora, tentokrát filosofie, který český národ dovedl o půl století později k samostatnosti. Dožít se Purkyně stopadesátky, Bůh ví, kde by skončil Masaryk.

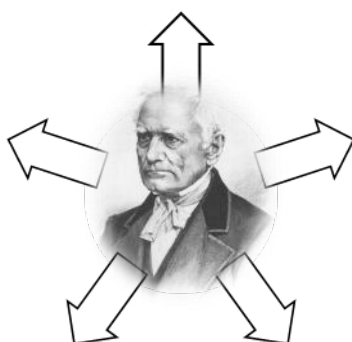
A. Vidner: J. E. Purkyně: Renesanční Čech v rigidním Rakousku

2. Odpověz na otázky:

- Kde se Jan Evangelista Purkyně narodil?
- Čím doplňoval své přednášky?

- c) S kým navázal přátelské styky?
- d) Jak se jmenoval přírodovědný časopis, na jehož vzniku se podílel?
- e) Jeho jméno nese jedna významná instituce v Ústí nad Labem. Víš jaká?
- f) Co podle tebe vyjadřuje označení „všestranný génius“?

3. Na základě odpovědí (2. úkol) napiš, proč je Jan Evangelista Purkyně považován za jednu z nejvýraznějších osobností českého národního obrození. Svá „proč“ zapiš k šipkám:

4. Zamysli se, co dalšího by mohl J. E. Purkyně ve svém životě dosáhnout, pokud by se skutečně dožil sto padesáti let. Jak by to mohlo být prospěšné pro lidstvo obecně a také pro obyvatele České republiky? Své odpovědi porovnej se spolužáky a napiš ty, které ti přišly nejzajímavější.

5. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

8.c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Aktivitu ve třídě absolvovalo celkem 26 žáků. Tato aktivita nebyla upravena, je uvedena v původním znění.

Úkol č. 1 pracuje s porozuměním textu s již vyzkoušenou metodou, která žákům s vysvětlením pojmů přinesla plné, 100 % hodnocení. Pozitivní ohlas na první úkol pak ovlivnil zbývající plnění zadaných úkolů a subjektivním hodnocením vyučující lze říci, že zvýšil také úspěšnost řešení jednotlivých úkolů.

Úkol č. 2 se faktograficky vrací k textu, v němž žáci hledají odpovědi na otázky. Z šesti otázek v zadání se za úspěšné považovalo splnění alespoň dvou třetin, tj. 4 správně zodpovězených otázek. Tuto hranici dokázalo překročit 81 % žáků, jisté obtíže činilo nalezení odpovědi na otázku bodu f), kterou museli žáci domýšlet na základě přečteného. V tomto bodě se úspěšnost snížila na 58 %.

Úkol č. 3 využívá k vytvoření schématu klíčových pojmů (myšlenkové mapy) odpovědi z úkolu č. 2 tak, že z nich mají žáci vybrat přesně pět příčin Purkyňova úspěchu. Tento úkol dokázalo alespoň na 80 % splnit 88 % žáků.

Vysoce kreativní povahu úkolu č. 4 žáci dokázali rozvést poměrně široce, splnilo ji 100 % žáků s relevantními odpověďmi.

U závěrečného žákovského hodnocení se projevila pozitivní atmosféra při práci ve třídě:

Rozložení hodnocení (nahore hodnotící škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	5	6	3	3	2	2	-	-	-

Většina žáků (61 %) hodnotila tento úkol jako snadný až méně obtížný.

9. Aktivita 8: NADĚJE SVOBODY: PETICE ZE SVATOVÁCLAVSKÝCH LÁZNÍ

9.a Metodika pro učitele

Osmá aktivita se od role osobností a národního obrození v kulturním pojetí odvrací k čistě politickému obsahu obrozenecké doby a popisuje události roku 1848 v Praze.

Výstupy RVP:

D-9-6-03 porovná jednotlivé fáze utváření novodobého českého národa v souvislosti k národními hnutími vybraných evropských národů

Aktivita pracuje s popisným popularizačním textem, který popisuje historické pozadí událostí, které historie zná jako pražskou revoluci 1848, a dále textem petice, která z pražského politického dění vzešla. Na struktuře předvídání obsahu textu, faktografické části a analýze petičních požadavků (práce s primárním pramenem) pak vytváří žák syntézu myšlenky každé stati. Finální podrobení se sebereflexi při zpracování aktivita vrcholí.

Zdroje:

LNĚNIČKOVÁ, J. (2002). České země v době národního obrození. Praha, s. 60.

Vzorové řešení:

1. Na základě názvu urči, o čem bude text.

Žáci znají slovo petice i ze současného společenského života, takže budou s jistotou pravděpodobností generovat myšlenky zaměřené na význam petice a místo (Kde mohly svatováclavské lázně ležet?).

2. Přečti si text:

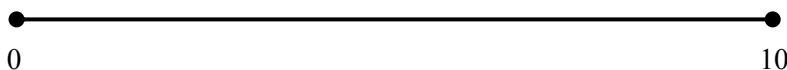
Již od počátku roku se v české měšťanské společnosti živě diskutovaly evropské události. Objevovaly se známky neklidu. Policie a státní aparát vyčkávaly. Za počátek revoluce v českých zemích je považováno shromáždění pražského lidu v sále Svatováclavských lázní v podvečer dne 11. března. Zde byl předložen návrh petice k císaři. Bylo požadováno vytvoření jednotné správy zemí Koruny české, rovnoprávnost češtiny a němčiny ve veřejném životě, výkup z roboty a zrušení poddanství, zavedení obecní samosprávy, svoboda tisku, shromažďování a náboženského vyznání. Petici dopracoval a v požadavcích zmírnil na posílení národní svéprávnosti, zlepšení poměrů na venkově ap. shromážděním zvolený Svatováclavský výbor.

Když dne 21. března dorazila česká delegace s peticí do Vídně, byly české požadavky zastaralé. Byla připravena nová petice vycházející z původního návrhu. Požadavky národní

šly ruku v ruce s požadavky liberálními občanskými. V odpovědi na petici vídeňská vláda uznala jazykovou rovnoprávnost češtiny a němčiny ve státní správě a školách, slíbila rozšíření českého zemského sněmu o měšťany a sedláky. Dne 28. března bylo přislíbeno i zrušení roboty. Proti spojení českých zemí ale protestoval moravský zemský sněm a čeští Němci.

J. Lněničková: České země v době národního obrození

3. Označ na číselné ose, na kolik se ti povedlo odhadnout obsah textu (0 = vůbec, 10 = přesně):

Žáci na číselné ose reflektují svou úspěšnost v odhadu obsahu textu v úkolu č. 2. Toto hodnocení je osobním pojetím žáka a zrcadlí jeho sebedůvěru z počátku aktivity.

4. Jedním až třemi slovy ke každé otázce zapiš poznámky k tématu:

Co je to petice? **Písemná žádost s podpisy občanů.**

Co obsahuje? **Požadavky na jednotnou správu zemí Koruny české, jazykovou rovnoprávnost, výkup z roboty a zrušení poddanství, zavedení obecní samosprávy, svoboda tisku, shromažďování a náboženského vyznání.**

Který z bodů petice požadoval demokratická práva? **Jazyková rovnoprávnost, svoboda tisku, shromažďování a náboženského vyznání.**

Který z bodů petice se podařilo prosadit? **Jazyková rovnoprávnost, zrušení roboty, rozšíření zemského sněmu.**

Které z požadavků jsou dnes splněny? **Všechna, vyjma správy zemí Koruny české (ty již neexistují).**

5. Rozhodni se, které tři body považuješ za nejdůležitější a důvody své volby zapiš svými slovy.

Tento bod je individuální, každý žák má jiný hodnotový systém a podle svého žebříčku pak jednotlivé požadavky petice může řadit. Důležité je zde uvědomění si hodnotícího procesu a jeho argumentace.

1

2

3

6. Pokus se určit, ze které doby dokument pochází.

Žáci mohou srovnat první a druhý text a odvodit si přímou souvislost. Pokud se tak stane, zapíšou konkrétní data (11. a 21. března). Pokud ne, objeví se typy od širšího vymezení (19. století) po ta užší (konkrétní roky 19. století).

Úryvek první pražské petice císaři:

1. Aby utužen a pojištěn byl svazek mezi zeměmi k České koruně náležejícími, Čechy, Moravou a Slezskem, a ty aby zastávány byly od sněmu, každého roku buď v českém, nebo moravském hlavním městě shromážděného.
2. Aby tyto země administrativně spojeny byly a zodpovědné politické, právní a finanční centrální úřady aby se v Praze pro ně zavedly.
3. Aby stavovské zřízení království doplněno bylo svobodně volenými poslanci všech měst a okresů venkovských.
4. Aby byla úplná rovnoprávnost české národnosti s německou ve všech českých zemích, školách, i úřadech.
5. Uspořádání soudnictví: zrušení soukromých soudů a zavedení nezávislých okresních úřadů s veřejným ústavním jednáním.
6. Všeobecné vykoupení z roboty a jiných urbárních povinností, zrušení poddanství, stejné postavení gruntovního majetku z ohledu práv i břemen, bezvýjimečná závaznost k stavu vojenskému losováním a co možná nic delší než čtyřletá služba.
7. Aby byly zavedeny městské a vesnické obce a ty aby spravovány byly od svobodně zvolených obecních úřadů. Aby byly zřízeny obecní gardy.
8. Aby se úřady obsazovaly domácím lidem, majícím stejně dokonalou znalost obou v zemi panujících jazyků.
9. Svoboda tisku s represivními zákony proti nadužívání.
10. Aby taxovní a kolkovní zákony byly opraveny a potravní daň zrušena.
11. Svobodné právo shromažďovat se a zadávat přípisy, svatost tajemství dopisů, pojištění osoby proti zatknutí bez předešlého soudního uznání neb dokázání zločinu.
12. Úplnou svobodu všech náboženských vyznání.

7. Piš do dvou sloupců. Do levého vypiš jednotlivé požadavky ve stručném znění a do pravého napiš, jaké oblasti se dotýkají (sociální, národnostní, občanské).

Stručné znění	Oblast
1 spojení zemí Koruny české	národnostní
2 zřízení úřadů v Praze	občanské
3 svobodné volby do zemského sněmu	občanské
4 rovnoprávnost Čechů a Němců	národnostní
5 zavedení nezávislých soudů	občanské
6 zrušení roboty, rovnost majetková i vojenská	sociální, občanské
7 zavedení obecní samosprávy (úřadů)	občanské
8 obsazování úřadů lidmi místa znalými	národnostní
9 zaručit svobodu tisku	občanské
10 daňové úpravy	sociální

11 zaručení listovního tajemství, práva shromažďovacího a nezávislého soudního procesu	občanské
12 svoboda vyznání	občanské

8. Zapiš, u kterého úkolu se ti dařilo zaznamenat vlastní myšlenky, a co jsi při této aktivitě zjistil/a.

Zpracování tohoto úkolu je pro žáky náročné, protože nehledá odpovědi na znalostní otázky, nýbrž obrací dotaz do nitra žákovy mysli a procesu, jak došel k některým odpovědím. Z pohledu pedagoga je tento úkol obtížně objektivně hodnotitelný.

9. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

9.b Pracovní list pro žáky

NADĚJE SVOBODY: PETICE ZE SVATOVÁCLAVSKÝCH LÁZNÍ

1. Na základě názvu urči, o čem bude text.

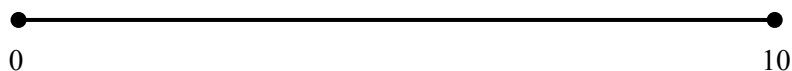
2. Přečti si text:

Již od počátku roku se v české měšťanské společnosti živě diskutovaly evropské události. Objevovaly se známky neklidu. Policie a státní aparát vyčkávaly. Za počátek revoluce v českých zemích je považováno shromáždění pražského lidu v sále Svatováclavských lázní v podvečer dne 11. března. Zde byl předložen návrh petice k císaři. Bylo požadováno vytvoření jednotné správy zemí Koruny české, rovnoprávnost češtiny a němčiny ve veřejném životě, výkup z roboty a zrušení poddanství, zavedení obecní samosprávy, svoboda tisku, shromažďování a náboženského vyznání. Petici dopracoval a v požadavcích zmírnil na posílení národní svéprávnosti, zlepšení poměrů na venkově ap. shromážděním zvolený Svatováclavský výbor.

Když dne 21. března dorazila česká delegace s peticí do Vídně byly české požadavky zastaralé. Byla připravena nová petice vycházející z původního návrhu. Požadavky národní šly ruku v ruce s požadavky liberálními občanskými. V odpovědi na petici vídeňská vláda uznala jazykovou rovnoprávnost češtiny a němčiny ve státní správě a školách, slíbila rozšíření českého zemského sněmu o měšťany a sedláky. Dne 28. března bylo přislíbeno i zrušení roboty. Proti spojení českých zemí ale protestoval moravský zemský sněm a čeští Němci.

J. Lněničková: České země v době národního obrození

3. Označ na číselné ose, na kolik se ti povedlo odhadnout obsah textu (0=vůbec, 10=přesně):

4. Jedním až třemi slovy ke každé otázce запиš poznámky k tématu:

Co je to petice?

Co obsahuje?

Který z bodů petice požadoval demokratická práva?

Který z bodů petice se podařilo prosadit?

Které z požadavků jsou dnes splněny?

5. Rozhodni se, které tři body považuješ za nejdůležitější a zapiš je svými slovy.

1

2

3

6. Pokus se určit, ze které doby dokument pochází.

Úryvek první pražské petice císaři:

1. Aby utužen a pojištěn byl svazek mezi zeměmi k České koruně náležejícími, Čechy, Moravou a Slezskem, a ty aby zastávány byly od sněmu, každého roku buď v českém, nebo moravském hlavním městě shromážděného.

2. Aby tyto země administrativně spojeny byly a zodpovědné politické, právní a finanční centrální úřady aby se v Praze pro ně zavedly.

3. Aby stavovské zřízení království doplněno bylo svobodně volenými poslanci všech měst a okresů venkovských.

4. Aby byla úplná rovnoprávnost české národnosti s německou ve všech českých zemích, školách, i úřadech.

5. Uspořádání soudnictví: zrušení soukromých soudů a zavedení nezávislých okresních úřadů s veřejným ústavním jednáním.

6. Všeobecné vykoupení z roboty a jiných urbárních povinností, zrušení poddanství, stejné postavení gruntovního majetku z ohledu práv i břemen, bezvýjimečná závaznost k stavu vojenskému losováním a co možná nic delší než čtyřletá služba.

7. Aby byly zavedeny městské a vesnické obce a ty aby spravovány byly od svobodně zvolených obecních úřadů. Aby byly zřízeny obecní gardy.

8. Aby se úřady obsazovaly domácím lidem, majícím stejně dokonalou znalost obou v zemi panujících jazyků.

9. Svoboda tisku s represivními zákony proti nadužívání.

10. Aby taxovní a kolkovní zákony byly opraveny a potravní daň zrušena.

11. Svobodné právo shromažďovat se a zadávat příписы, svatost tajemství dopisů, pojištění osoby proti zatknutí bez předešlého soudního uznání neb dokázání zločinu.

12. Úplnou svobodu všech náboženských vyznání.

7. Piš do dvou sloupců. Do levého vypiš jednotlivé požadavky ve stručném znění a do pravého napiš jaké oblasti se dotýkají (sociální, národnostní, občanské).

<i>Stručné znění</i>	<i>Oblast</i>
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	
8	
9	
10	
11	
12	

8. Zapiš, u kterého úkolu se ti dařilo zaznamenat vlastní myšlenky, a co jsi při této aktivitě zjistil/a.

9. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

9.c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Aktivita byla vyzkoušena ve třídě s 28 žáky. Po konzultaci s Odborným metodikem oblasti se částečně měnila textace zadání úkolu č. 7 ve smyslu lepšího pochopení žákem, vyučující byla také upozorněna před vlastním použitím na chybějící žákovskou reflexi úkolu č. 1, která byla obratem přidána jako úkol č. 3. Jiné změny nebyly provedeny. Jistým handicapem (viz dále) je celková délka pracovního listu.

Úkol č. 1 žáci již poznali v rámci portfolia, takže jeho splnění bylo dle nadpisu (petice) odhadnuto s 93 % úspěchem, překvapivě zcela totožné procento úspěšnosti se objevilo v reflektivním úkolu č. 3.

Úkol č. 2 spočíval v pouhém přečtení textu, objektivně jej tedy nelze hodnotit.

V úkolu č. 4 se žáci dopustili pouze drobných chyb, které pramenily spíše z nepozornosti. Z hlediska úspěšnosti dokázalo 89 % žáků odpovědět alespoň na čtyři ze zadaných pěti bodů. Přes polovinu žáků pak dosáhlo na 100% úspěšnost.

Následný úkol č. 5, jenž pracuje se zjištěnými závěry, byl rovněž velmi úspěšný s více než 91 % relevantně argumentovaných řešení.

Úkol č. 6, který obsahoval jednodušěji strukturovaný, ovšem obsáhlejší text, se ukázal jako méně obtížný pro zpracování textu i pro žáky s PO, ovšem stará čeština byla poměrně obtížná pro žáky s OMJ, kteří si během plnění úkolu vyžádali dopomoc vyučující s vysvětlením jim neznámých pojmů. Úspěšnost úkolu kolísala kolem 65 %.

Navazující úkol č. 7 dokázali po dopomoci s pojmy zvládnout i žáci s OMJ, takže úspěšnost (správné řešení zde představovala dosažená hodnota 8 z 12 statí) byla na úrovni 89 %.

Závěrečný, osmý úkol byl objektivně nehodnotitelný, vyučující se proto k reflexi řešení vrátila na začátku další hodiny po prostudování všech odpovědí. U většiny žáků proběhla reflexe s relevantními argumenty (např. *„když přemýšlím nad tím, co čtu, v hlavě si dělám poznámky a ty pak dokážu lépe napsat“* nebo *„ta stará slova mi dělají problém, musím si u nich dělat vysvětlivky, ale ty pak zase dokážu udržet v hlavě pro další vysvětlování“*).

Suma hodnocení na žákovské škále byla rovnoměrně rozvrstvena a využita ve všech úrovních. Nejvyšší obtížnost označil žák s OMJ, který vyhodnotil jako obtížnou délku celé aktivity ve vztahu k jeho úrovni znalosti českého jazyka. Tento faktor je vhodné uvažovat v případě použití v dalších třídách, kde jsou žáci s OMJ.

Rozložení hodnocení (nahore hodnoticí škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	3	5	4	2	1	2	3	2	1

Aktivita byla nadpoloviční většinou hodnocena jako méně obtížná, zhruba polovina všech žáků ji označila za snadnou.

10. Aktivita 9: ZEMSKÁ JUBILEJNÍ VÝSTAVA ROKU 1891

10.a Metodika pro učitele

Časovým skokem se předposlední (a přímo navázaná i poslední) aktivita dostává k fenoménu českého průmyslového a kulturního rozvoje na konci 19. století, který byl korunován tzv. jubilejní výstavou v roce 1891.

Výstupy RVP:

D-9-6-03 porovná jednotlivé fáze utváření novodobého českého národa v souvislosti s národními hnutími vybraných evropských národů

D-9-6-04 vysvětlí rozdílné tempo modernizace a prohloubení nerovnoměrnosti vývoje jednotlivých částí Evropy a světa včetně důsledků, ke kterým tato nerovnoměrnost vedla; charakterizuje soupeření mezi velmocemi a vymezí význam kolonií

Soubor dvou posledních aktivit portfolia pracuje s tématem výstavy roku 1891 na základě popularizačních textů. Jejich struktura vyhovuje spíše kratšímu čtení, je tak vhodnější i pro žáky s PO či OMJ. Jako motivační část používá aktivita krátký úvodní text, v němž žáci ověřují (ne)správnost tvrzení a korigují nesprávná do pozice správných (práce s chybou). Další stať používá metodu INSERT s klasickou verzí značek pro stanovení úrovně porozumění textu, kterou pak reflektuje následující dvojice úkolů ve verzi faktografické a metakognitivní.

Zdroj:

EFMERTO VÁ, M. (2002). České země 1848-1918. Praha, s. 36-37.

Vzorové řešení:

1. Přečti si úryvek. Rozhodni, zda je daná věta pravdivá (ANO), či nepravdivá (NE). Nepravdivá tvrzení oprav tak, aby byla pravdivá.

Zemská výstava přesáhla svůj čas, rok 1891, i prostor, pražské výstaviště, Čechy i monarchii. Tato přehlídka hospodářských, obchodních, vědních, technických, ale i kulturních a sociálních úspěchů české společnosti jako by teprve dovršila národní obrození a proslavila české výrobky. Výstavě dominovaly dva obory: strojírenství a cukrovarnictví, které doplňovalo pivovarnictví, textilní a těžký průmysl a elektrotechnika. Tu představoval hlavně František Křižík. Zřídil celé osvětlení výstavy včetně elektrárny s 9 dynamy, 220 obloukovkami pro venkovní prostory a 1400 žárovkami pro interiéry a restaurace.

1. Zemská výstava se konala v roce 1891 v Praze.

ANO NE

2. Zemská výstava proslavila české výrobky.

ANO NE

3. Výstavě dominovaly dva obory – pivovarnictví, elektrotechnika.	ANO	NE
4. František Křížík navrhl interiéry pro restaurace.	ANO	NE

2. Pokračuj ve čtení a každou pasáž (odstavec) označ jednou či více značkami:

Žáci během čtení znamenají přečtenou část značkou podle své osobní úrovně porozumění čtenému. U této metody lze alternativně místo značek použít barevného značení (pozor na čitelnost).

✓ srozumitelná část ? nesrozumitelná část :-) zaujalo mě :-(nezaujalo mě

Vstupu na výstaviště vévodila dřevěná slavnostní brána široká 20 m. Za ní byly podle Antonína Wiehla postaveny 4 pavilóny pro výstavní správu, poštu a pro expozici historie a umění. Čestné nádvoří 200 m dlouhé a 70 m široké upravil zahradní architekt František Thomayer. V čele zahradní plochy stála jezdecká socha Jiřího z Poděbrad od Bohumila Schircha. Za příčnou promenádou stál Průmyslový palác architekta Bedřicha Münzbergera. Jeho ocelovou konstrukci provedla mostárna Českomoravské strojírny. V ose průčelí dvorany vznikla dekorativní věž výšky 51 m, po stranách boční křídla.

Nad vstupem byly umístěny sochy géníů a na křídlech budovy busty českých techniků od Františka Hergesela, Antonína Procházky a Ludvíka Wurzela. Uvedené stavby na výstavišti zůstaly, ostatní, většinou dřevěné pavilóny, musely být podle smlouvy o výstavě zbourány nebo přeneseny na jiné místo.

Průvodcovskou službu na výstavišti prováděli vysloužilí vojáci a městští zřízení oblečení v jednotných uniformách.

František Křížík věděl, že výstava musí působit nejen na rozum, ale také na cit návštěvníků. Proto za Průmyslovým palácem umístil světelnou fontánu. Voda tlačena čerpadly a osvětlená 3 silnými zdroji ve vodotěsných komorách pod hladinou kašny stříkala do výše 25 metrů. Před světly se otáčely různobarevné filtry. Tak fontána každý večer zářila a díky parnímu stroji vychrlila během minuty 44 000 l vody. Po produkci fontány se z věže paláce rozsvěcoval obří majákový světlomet o průměru 90 cm, jehož parabolické sklo odráželo paprsky elektrického světla až do vzdálenosti 30 km.

3. Jedním až třemi slovy do každého sloupce запиš poznámky k tématu:

Žáci na základě osobního vnímání sdělení formulují vlastní shrnutí textu do krátkých tezí či slov. Každý žák vybírá jiné formulace, tento úkol je velmi individuální, uvedeny jsou příklady žákovských řešení:

ZEMSKÁ VÝSTAVA

<i>Co je výstava?</i>	<i>Co prezentuje?</i>	<i>Proč a pro koho se dělá?</i>	<i>Co si myslím já?</i>
reprezentace	výrobky	pro Čechy	důležitý krok pro Čechy
představení	vynálezy	pro pocit důležitosti Čechů	Praha byla pyšný hostitelem
oslava češství	novinky	pro představení průmyslu	šikovné české ručičky

4. Které značky jsi použil/a častěji a které třeba vůbec? Zdůvodni.

V tomto úkolu žáci pracují se značkami, které použili v úkolu č. 2. Jejich argumentace by měla být podložena osobní zkušeností a měla by být odpovídající skutečnosti úkolu č. 2.

a) Nejméně (nebo vůbec) jsem použil/a značku ____ protože:

b) Občas jsem použil/a značku ____ protože:

c) Nejčastěji jsem použil/a značku ____ protože:

5. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

10.b Pracovní list pro žáky**ZEMSKÁ JUBILEJNÍ VÝSTAVA ROKU 1891**

1. Přečti si úryvek. Rozhodni, zda je daná věta pravdivá (ANO), či nepravdivá (NE). Nepravdivá tvrzení oprav tak, aby byla pravdivá.

Zemská výstava přesáhla svůj čas, rok 1891, i prostor, pražské výstaviště, Čechy i monarchii. Tato přehlídka hospodářských, obchodních, vědních, technických, ale i kulturních a sociálních úspěchů české společnosti jako by teprve dovršila národní obrození a proslavila české výrobky. Výstavě dominovaly dva obory: strojírenství a cukrovarnictví, které doplňovalo pivovarnictví, textilní a těžký průmysl a elektrotechnika. Tu představoval hlavně František Křižík. Zřídil celé osvětlení výstavy včetně elektrárny s 9 dynamy, 220 obloukovkami pro venkovní prostory a 1400 žárovkami pro interiéry a restaurace.

1. Zemská výstava se konala v roce 1891 v Praze.	ANO	NE
2. Zemská výstava proslavila české výrobky.	ANO	NE
3. Výstavě dominovaly dva obory – pivovarnictví, elektrotechnika.	ANO	NE
4. František Křižík navrhl interiéry pro restaurace.	ANO	NE

2. Pokračuj ve čtení a každou pasáž (odstavec) označ jednou či více značkami:

✓ srozumitelná část

? nesrozumitelná část
nezaujalo mě

😊 zaujalo mě

☹

Vstupu na výstaviště vévodila dřevěná slavnostní brána široká 20 m. Za ní byly podle Antonína Wiehla postaveny 4 pavilóny pro výstavní správu, poštu a pro expozici historie a umění. Čestné nádvoří 200 m dlouhé a 70 m široké upravil zahradní architekt František Thomayer. V čele zahradní plochy stála jezdecká socha Jiřího z Poděbrad od Bohumila Schircha. Za příčnou promenádou stál Průmyslový palác architekta Bedřicha Münzbergera. Jeho ocelovou konstrukci provedla mostárna Českomoravské strojírny. V ose průčelí dvorany vznikla dekorativní věž výšky 51 m, po stranách boční křídla.

Nad vstupem byly umístěny sochy géníů a na křídlech budovy busty českých techniků od Františka Hergesela, Antonia Procházky a Ludvíka Wurzela. Uvedené stavby na výstavišti zůstaly, ostatní, většinou dřevěné pavilóny, musely být podle smlouvy o výstavě zbourány nebo přeneseny na jiné místo.

Průvodcovskou službu na výstavišti prováděli vysloužilí vojáci a městští zřízenci oblečení v jednotných uniformách.

František Křižík věděl, že výstava musí působit nejen na rozum, ale také na cit návštěvníků.

Proto za Průmyslovým palácem umístil světelnou fontánu. Voda tlačaná čerpadly a osvětlená 3 silnými zdroji ve vodotěsných komorách pod hladinou kašny stříkala do výše 25 metrů. Před světly se otáčely různobarevné filtry. Tak fontána každý večer zářila a díky parnímu stroji vychrlila během minuty 44 000 l vody. Po produkci fontány se z věže paláce rozsvěcoval obří majákový světlomet o průměru 90 cm, jehož parabolické sklo odráželo paprsky elektrického světla až do vzdálenosti 30 km.

3. Jedním až třemi slovy do každého sloupce запиš poznámky k tématu:

ZEMSKÁ VÝSTAVA

Co je výstava? Co prezentuje? Proč a pro koho se dělá? Co si myslím já?

4. Které značky jsi použil/a častěji a které třeba vůbec? Zdůvodni.

a) Nejméně (nebo vůbec) jsem použil/a značku ____ protože:

b) Občas jsem použil/a značku ____ protože:

c) Nejčastěji jsem použil/a značku ____ protože:

5. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

10..c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Aktivitu absolvovalo celkem 24 žáků. Po konzultaci s Odborným metodikem oblasti byl v úkolu č. 3 doplněn čtvrtý sloupec tabulky (rovina žakovského osobního pohledu).

Úkol č. 1 byl formulován jako motivační pro žáky všech úrovní, i proto jsou tvrzení krátká. Žáci s OMJ i PO zaznamenali 100 % úspěchu, stejně jako celá třída. Tento úkol vzbudil vzhledem k výbornému výsledku mezi žáky s PO a OMJ pozitivní ohlas.

Úkol č. 2 a na něj navázaná reflexe (úkol č. 4) představovaly pro některé žáky výzvu, neboť třída s touto metodou pracovala úplně poprvé. Všichni žáci odkázali v úkolu č. 2 použít systém značek a text řádně označili, takže z tohoto, procesního pohledu je úspěšnost 100 %. Úspěšnost významně klesla na 79 %, když část žáků nedokázala dostatečně argumentovat důvod použití té které značky. Pětice žáků (kombinace bez PO, s PO) v následném rozhovoru mimo třídu přiznala, že si nevěděla rady s napsáním důvodu (zněním). Je ke zvážení při dalším použití v jiné třídě s nulovou zkušeností s metodou INSERT, zda reflexi metody nezařadit hned za čtený text.

Vložený úkol č. 3 zde plnil roli upevnění myšlenkových konstrukcí (vyznění textu a jeho vnímání žáky), proto následuje těsně po textu. Úspěšnost při plnění úkolu představovala hranice dvou ze tří řádků tabulky. Té dosáhlo 83 % žáků, ze zbývajících čtveřice se všichni žáci objevili také mezi neúspěšnými řešiteli úkolu č. 4.

Závěrečné hodnocení poskytuje hodnoty z téměř kompletní škály:

Rozložení hodnocení (nahore hodnotící škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	2	4	3	5	4	1	2	1	-

Komplexní rozsah hodnocení vychází částečně z rozporuplného začátku pracovního listu, kde negativní emoce z nevydařené formulace záměru čtení kompenzovala úspěšná práce s analýzou textu. Žáci hodnotí tento pracovní list jako průměrně obtížný.

11. Aktivita 10: DEN NA VÝSTAVĚ

11.a Metodika pro učitele

Zastřešující aktivita celého portfolia končí dějinami každodennosti, tedy pohledem na jeden běžný den v rámci jubilejní výstav roku 1891 v Praze.

Výstupy RVP:

D-9-6-03 porovná jednotlivé fáze utváření novodobého českého národa v souvislosti s národními hnutími vybraných evropských národů

D-9-6-04 vysvětlí rozdílné tempo modernizace a prohloubení nerovnoměrnosti vývoje jednotlivých částí Evropy a světa včetně důsledků, ke kterým tato nerovnoměrnost vedla; charakterizuje soupeření mezi velmocemi a vymezí význam kolonií

Úkoly poslední aktivity vedou žáky k vlastnímu hodnocení na základě textové ukázky popularizačního charakteru. Text neobsahuje archaismy, měl by být lépe zpracovatelný i pro žáky s OMJ. Žáci téma návštěvy reflektují formou vlastních poznámek a představ, dále myšlenkovou mapou a vzájemným srovnáním se spolužáky.

Zdroj:

EFMERTOVÁ, M. (2002). České země 1848-1918. Praha, s. 36-37.

Vzorové řešení:

Do Prahy přijížděly z venkova zvláštní vlaky. Při vstupu na výstavu se procházelo turnikety, takže každý den večer byl znám přesný počet návštěvníků. Vystavovatelé vstupovali zdarma na legitimaci se svou fotografií. K cestě na výstavu většina příchozích používala koňku, fiakr nebo šla pěšky.

Výstaviště se otevíralo v 8 hodin ráno, většina pavilónů v 9 hodin. Okolo 10. hodiny přibývalo hostů, kteří si u uzenářů dávali masité snídaně, a v 11 hodin se prostory zaplnily. Než oznámil velký pekařský zvon poledne, měli někteří návštěvníci za sebou obchodní schůzky. Teprve odpoledne začal pravý výstavní shon. Přicházely školní třídy s učiteli, rodiny s dětmi a ostatní účastníci expozice.

Promenáda za severním průčelím se denně stávala pastí na obdivovatele, neboť tu bylo postaveno 62 ochutnáváren, kde se prodávalo pivo, víno, likéry, minerálky, suchary, lahůdky, a zvláště uzeniny. Na výstavě bylo možno ochutnat 51 druhů piva, přesto se vypilo více nealkoholických nápojů, byly to mošty, limonády, ovocné šťávy a sodovky podnikatele Františka Zátky. Pilo se i holandské kakao, mlsalo se v cukrárnách a odpočívalo v četných restauracích.

K tomu denně od 15. do 20. hodiny vyhrávaly vojenské hudby pražských pluků. Při příjezdu hostů ze slovanských zemí se zpívaly národní písně Kde domov můj a Hej, Slované. Dále bylo možno zavítat na výstavní atrakce: obří sud a homoli cukru, ohradu větroplavecké a

vzduchoplavecké školy, sloužící jak pro start balónů, tak pro vystoupení cvičených slonů, lvů a medvědů, skluzavky, automaty, diorámu boje se Švédy na Karlově mostě, Edisonův fonograf.

V 18 hodin končil denní program a za zvuků varhan z Průmyslového paláce se mezi 18. a 19. hodinou připravoval program večerní. Jeho dominantou byl rej Křížkovy fontány s hudbou a rozsvícení obřího reflektoru. S blížící se 23. hodinou návštěvníky v desetiminutových intervalech upozorňovalo pískání parního ventilu nazývaného „vejtruba“, že výstavní den končí. Úderem 23. hodiny zhasla všechna světla. Tak šel na výstavišti den po dni.

Výstavu navštívilo 2 432 356 osob, včetně císaře, slavilo se stoleté výročí od úmrtí W. A. Mozarta a padesát let A. Dvořáka. Výstaviště se definitivně uzavřelo 18. října 1891.

M. Efmertová: České země 1848-1918

1. Zkus se zamyslet nad tím, jak je výstava úzce propojena s naším každodenním životem. Napiš, jaké předměty, které byly na výstavě představeny, běžně používáš.

Žákovské řešení zde i v dalších úkolech je individuální a vychází z přímo osobní zkušenosti, jakož i ze způsobu vnímání čteného textu. V úkolech jsou vedeny ukázky žákovského řešení.

Př. Výstava popisuje běžný den od rána do večera, spousta věcí tam je stejně jako na výstavě dnes. Program, prodejny, atrakce i návštěvy vypadaly dost podobně jako dnes, jen ve starší verzi. Denně asi potkávám limonádu, elektřinu, světla (reflektor), budík (vejtruba).

2. Porovnej svůj zápis se zápisem spolužáka a společně rozdělte předměty do skupin kultura, stravování, atrakce, ostatní.

Srovnání se spolužákem by mělo probíhat rovnoměrně, tj. oboustranně, aby se eliminoval pocit nevyrovnané práce. Rozdělení do kategorií odpovídá množství předmětů, které žáci uvedli v úkolu č. 1.

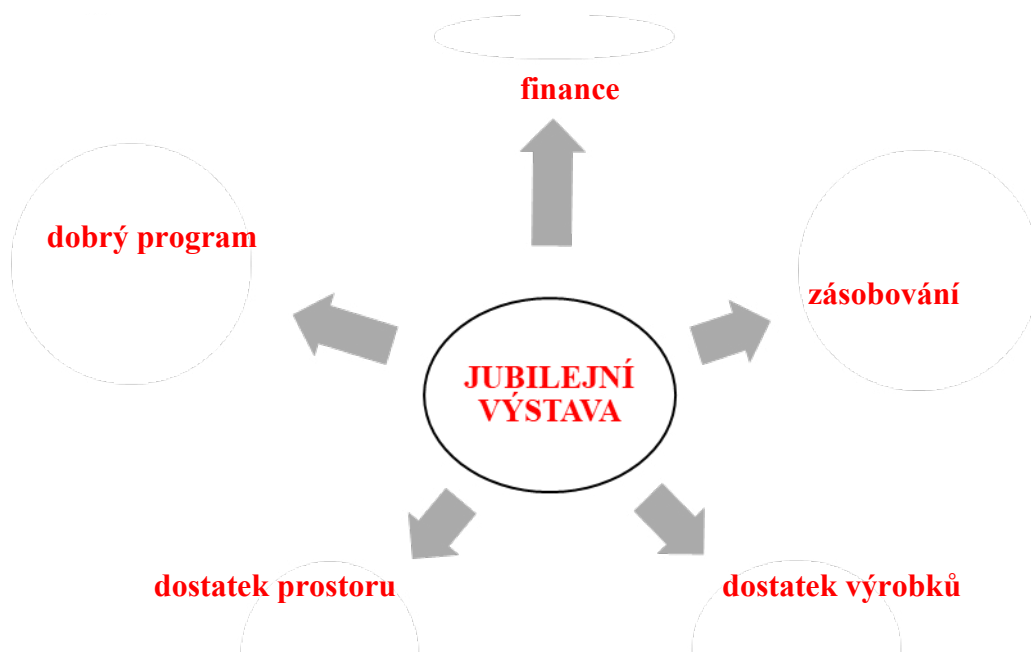
3. Jakým způsobem bys hodnotil výstavu jako její návštěvník? Uveď alespoň 2 podstatná a 2 přídavná jména:

Žákovská řešení se zde odvíjela od pocitů žáků z přechozích úkolů; dojmy, které výstava a text o ní v žácích vyvolal, se projeví v užití citově zabarvených slov.

Př. představení, atrakce – bombastická, obrovská

4. Vytvoř myšlenkovou mapu o jubilejní výstavě. Uveď, co bylo potřeba ke zdárnému průběhu?

Žákovská řešení poskytují opět studnici nápadů a osobních pojetí. Příklad uvedený níže kompiluje některé odpovědi žáků:

5. Porovnej svoji myšlenkovou mapu s myšlenkovou mapou svého spolužáka. (Poznamenejte si, kde jste se shodli, kde máte odlišné informace. O shodách a rozdílech diskutujte.)

Žákovská práce z přechozího úkolu zde plní úlohu materiálu, nad nímž žáci srovnávají, hodnotí a diskutují. Vzájemně také mohou doplňovat chybějící pojmy. Výsledná myšlenková mapa by měla být soudržná a neměla by si (byť v detailech) odporovat.

6. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

11.b Pracovní list pro žáky

DEN NA VÝSTAVĚ

Do Prahy přijížděly z venkova zvláštní vlaky. Při vstupu na výstavu se procházelo turnikety, takže každý den večer byl znám přesný počet návštěvníků. Vystavovatelé vstupovali zdarma na legitimaci se svou fotografií. K cestě na výstavu většina příchozích používala koňku, fiaker nebo šla pěšky.

Výstaviště se otevíralo v 8 hodin ráno, většina pavilónů v 9 hodin. Okolo 10. hodiny přibývalo hostů, kteří si u uzenářů dávali masité snídaně, a v 11 hodin se prostory zaplnily. Než oznámil velký pekařský zvon poledne, měli někteří návštěvníci za sebou obchodní schůzky. Teprve odpoledne začal pravý výstavní shon. Přicházely školní třídy s učiteli, rodiny s dětmi a ostatní účastníci expozice.

Promenáda za severním průčelím se denně stávala pastí na obdivovatele, neboť tu bylo postaveno 62 ochutnáváren, kde se prodávalo pivo, víno, likéry, minerálky, suchary, lahůdky, a zvláště uzeniny. Na výstavě bylo možno ochutnat 51 druhů piva, přesto se vypilo více nealkoholických nápojů, byly to mošty, limonády, ovocné šťávy a sodovky podnikatele Františka Zátky. Pilo se i holandské kakao, mlsalo se v cukrárnách a odpočívalo v četných restauracích.

K tomu denně od 15. do 20. hodiny vyhrávaly vojenské hudby pražských pluků. Při příjezdu hostů ze slovanských zemí se zpívaly národní písně Kde domov můj a Hej, Slované. Dále bylo možno zavítat na výstavní atrakce: obří sud a homoli cukru, ohradu větroplavecké a vzduchoplavecké školy, sloužící jak pro start balónů, tak pro vystoupení cvičených slonů, lvů a medvědů, skluzavky, automaty, diorámu boje se Švédy na Karlově mostě, Edisonův fonograf.

V 18 hodin končil denní program a za zvuků varhan z Průmyslového paláce se mezi 18. a 19. hodinou připravoval program večerní. Jeho dominantou byl rej Křížikovy fontány s hudbou a rozsvícení obřího reflektoru. S blížící se 23. hodinou návštěvníky v desetiminutových intervalech upozorňovalo pískání parního ventilu nazývaného „vejtruba“, že výstavní den končí. Úderem 23. hodiny zhasla všechna světla. Tak šel na výstavišti den po dni.

Výstavu navštívilo 2 432 356 osob, včetně císaře, slavilo se stoleté výročí od úmrtí W. A. Mozarta a padesát let A. Dvořáka. Výstaviště se definitivně uzavřelo 18. října 1891.

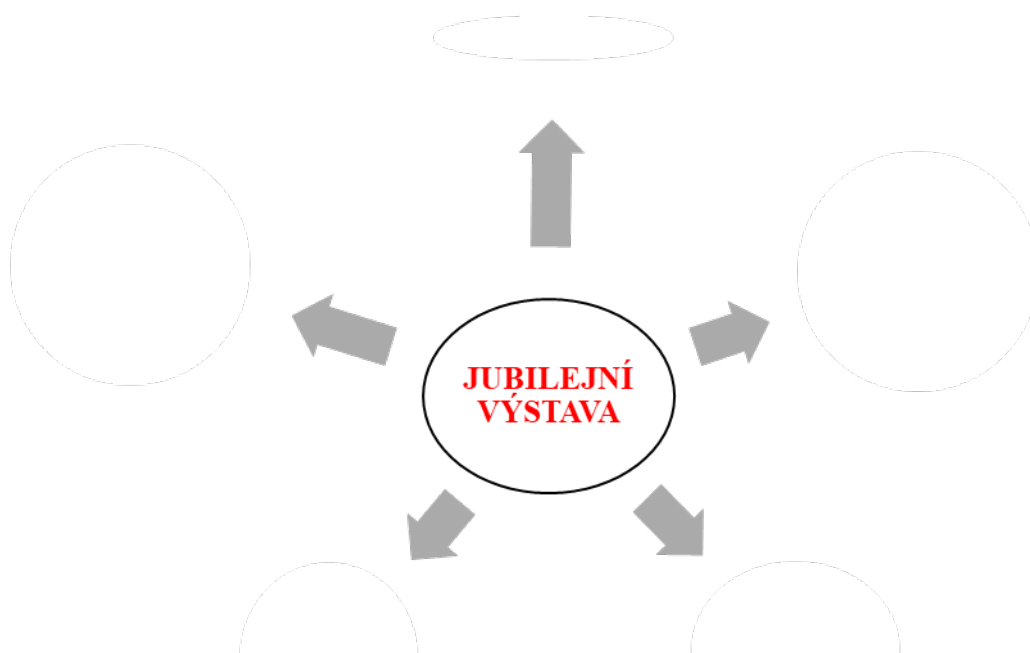
M. Efmertová: České země 1848-1918

1. Zkus se zamyslet nad tím, jak je výstava úzce propojena s naším každodenním životem. Napiš, jaké předměty, které byly na výstavě představeny, běžně používáš.

2. Porovnej svůj zápis se zápisem spolužáka a společně rozdělte předměty do skupin kultura, stravování, atrakce, ostatní.

3. Jakým způsobem bys hodnotil výstavu jako její návštěvník? Uveď alespoň 2 podstatná a 2 přídavná jména:

4. Vytvoř myšlenkovou mapu o jubilejní výstavě. Uveď, co bylo potřeba ke zdárnému průběhu?

5. Porovnej svoji myšlenkovou mapu s myšlenkovou mapou svého spolužáka. (Poznamenejte si, kde jste se shodli, kde máte odlišné informace. O shodách a rozdílech diskutujte.)

5. Jak náročné bylo vyplnit tento pracovní list? (1 = nejlehčí, 10 = nejobtížnější)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

11.c Vyhodnocení a realizované úpravy na základě objektivizovaných i subjektivizovaných kritérií

Závěrečnou aktivitu portfolio absolvovalo 25 žáků. Tato aktivita nebyla nijak změněna.

Úkol č. 1 používá po čtení textu provázání žákovských zkušeností ze současného života s popisem průběhu historického dne na výstavě. Tento rozdíl pak mají žáci zpracovat ve vlastní reflexi. Vzhledem k povaze úkolu jej splnilo 100 % žáků, části žáků ale činilo zpočátku problém najít v textu spojovací linku k současnosti.

Úkol č. 2 vycházel z prvního a ve spolupráci se spolužákem pak vznikly kategorizované skupiny pojmů. Žáci ve dvojicích a jedné trojici dokázali tento úkol splnit na 92 %.

Úkoly č 3 a 4 tvoří soudržný komplet, který pracuje s myšlenkovou mapou (úkol 3) a jejím srovnáním (úkol 4). Vzhledem k již jednou použité metodě v rámci portfolio tato nedělala žákům větších obtíží a pět paprsků dokázalo splnit 88 % žáků.

Finální hodnocení aktivity doznalo stupně mírně obtížné:

Rozložení hodnocení (nahore hodnoticí škála, dole počet označení žáky):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	4	2	5	5	3	2	-	-	-

Hodnocení ovlivnila pozitivní zkušenost s myšlenkovou mapou a relativně jednoduchý text pro čtení. V závěrečné reflexi se několikrát žáci zmínili o dobrém pocitu z úkolu, kde jsou tázáni na vlastní zkušenost (zde úkol č. 1).

Závěr

Projekt, jehož jsem byla součástí, se významně otiskl do výuky dějepisu v tomto školním roce a také do mého pojetí výuky. Metakognici a čtení s porozuměním jako dva hlavní pilíře celého projektu jsem vlastně používala ve svých hodinách již dříve, ovšem metakognitivní přístup nikoliv uvědoměle.

V hodinách dějepisu mi projektové zázemí poskytlo nový náhled na vyučovaná témata: v nadcházejícím školním roce se – podle rozvržení tříd – chci určitě věnovat výuce v podobném duchu. Mnohem více mě oslovily principy porozumění čtenému, kritického myšlení a čtenářské gramotnosti ve vztahu k mému druhému předmětu v aprobaci. Český jazyk na II. stupni základní školy má trochu jiné předpoklady, cíle a leckdy i styl výuky, ale pokud přihlédnu k tomu, že třída, s níž proběhlo testování aktivit tohoto portfolio, bude příští školní rok stát před výzvou jednotné přijímací zkoušky, jeví se mi právě kombinace výše řečeného jako ideální přístup k přípravě na tuto zkoušku.

Mé portfolio se zaměřuje na 19. století, což se v našich podmínkách obvykle objevuje ve výuce 8. ročníku. S kolegy, kteří vyučují dějepis se mnou v sousedních třídách, jsem materiály konzultovala průběžně, někdy i mezi předměty. Předpokládám také, že některé náměty, které jsem s nimi v průběhu projektu sdílela, budou nadále ve škole využívány a dále rozvíjeny. Koncept kritického myšlení byl také nadnesen na metodickém sdružení českého jazyka a v budoucnu plánujeme častěji zařazovat aktivity založené i na tomto portfolio právě do výuky jazyka i dalších naukových předmětů.

Pro běžné, každodenní využití v hodinách je ale v tuto chvíli pro žáky nepředstavitelně náročné. Jistým řešením by jistě bylo, kdyby na nosných principech projektu mohla být založena výuka již v období I. stupně tak, že by se ve vyšších ročnících školy na něj mohlo navazovat a dále rozšiřovat portfolio metod, materiálů, zdrojů i zkušeností. V ideálním případě by tímto způsobem šlo vyučovat všechny předměty v rámci základní školy, ovšem i tento pozitivní smysl všeho by mohl být překryt náročností, pokud bychom jej začali uplatňovat ihned a ve všech ročnících bez předchozího přechodného období.

Akční výzkum pro mne byl relativně komplikovanou položkou při realizaci, za pomoc s ním děkuji Odbornému metodikovi oblasti, který mi poskytl cenné rady a praktickou pomoc při jeho zpracování.

Jako vyloženě pozitivní shledávám možnost sejít se s kolegyněmi a kolegy z jiných škol a vzájemně sdílet zkušenosti, poznatky i rady nejen v projektových záležitostech. Během podzimu 2022 jsem se stala členkou regionálního kabinetu v rámci projektu SYPO (NPI ČR), kde – jak doufám – budeme moci ve sdílení nadále pokračovat.

Portfolio vzniklo za podpory projektu OP VVV „Rozvoj esenciálních myšlenkových dovedností v demokratické společnosti“ (CZ.02.3.68/0.0/0.0/19_076/0016436).

Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2023.